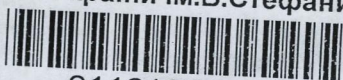

ЛННБ України ім.В.Стефаника

01161824 (N)

2012

В 3219

ДОВБУШ.

Трагедія в пять ділах

написав

Игорь Федькович.

У ЛЬВОВІ.

З друкарні товариства имени Шевченка,
під зарядом Фр. Сарницького.
1876.

1р

ДВЕРІ

ЗВІІІ

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И 36 664

Передрук з "Алманаху".

И. 23977

ПЕРЕДНЕ СЛОВО.

Переселись, честний читателю, на крилах фантазії у ті жасні времена вандрівки народів, коли дикі орди, немаче огненні ріки, з Азії в Європу валються. — Перші идуть Гуни, за ними Обри, за сими Мадяри, за ними Печеніги, а за сими, около року 1037, Уци, Моголами просто „Уцули“ звані. — Але и сі муся около року 1078 своїм племінникам Куманам (Половцям) уступатись, мечуться в Карпати, вигоня відти тамошних мешканців, матбути Антів-Славян, що перед Гунами або Обрами сюда були повтікали, селясь у головиць Прута, Черемшу, Тиси и Сочави, и мешкають тут до сегоднішньої днини під назвов „Гуцули“, живий, легкодумий, нежурливий, пресеселий, пруткий, горячий, завзятий, до буї и баталії всігди готовий народець, котрий, хоть и зовсім вже зрушений, як від Русина так и від Румуна и пошев, и и обичаями ріжниться, а завсе пошев, котра коротка, штепна, опята, красна, барвиста, на перше око бувалого вояки пізнати дає.

Але що Гуцула за все знаменує и від усіх різнить — то є его лоба до волі и его двигнений характер, для чого то и всі ті, що про Гуцули коли писали — а їх чимало! — назвали его в оден голос „шляхотний Гуцул“, „хоробрый Гуцул“, (szlachetny hucul, edler Huczull). — А таяж то любов его до волі була и причиною, котра за часів ляцкого шляхоцтва, румунского боярства, и мадярського магнацтва, гуцула у чорні ліси прогонила, де він, вибравше собі сміливого передовця, з ножем у кулаці, не тільки над своїм кровавим тираном кроваво мстився, але и ненавистному богачикови золоті мішки приязно вітрив, а таким способом не лиш панам, але и богачам страхом був.

Оденже з найзавязятіших таких гуцульских ватажків, щоб так сказати: чоло всіх тих смертоносних ликів, був Олекса Довбуш. — Его ватага була така численна, що він не тільки на великі села, але навіть и значні міста серед білої днини важивсь нападати и їх рабувати, а то чинив він не так то здобичи ради, як ради кровавої мсти. А его шляхотний характер при таких лучах, найпачеже его великодушність, встекла відвага и завязність, убрали его у фантазії народа у аеролю повістей и пісень, як рідкого котрий нарід свого героя. — Навідь у піснях далекої України є про него споминка, а гуцулський на-

рід має го конечне за свого Барбароссу, що він, як сей с своєю рицарями у Куфгайзер, с своєю ледіями у величавім Сокілскім дрімас, би колисьто, як на літнього Купала сокілські соколи повернуть, пробу-дитись, и гуцулів с темних карпачких гір на ясні побережя Чорного моря повести. — Кілько тут з світлоносних богів давної Славяничини на особу Довбуша перевелось — се діло мітології. — Але що его и его топір нарід з молодим світла богом Ладом-Даждбогом (Даждбог-Довбуш? —) в стичність кладе — се варт забути.

И сегожто казками и піснями осяного Довбуша вибрав я собі за героя сеї трагедії. — А ти, любий мій та убожествений руський на-роде, прийми его від мене яко літературну лепту, може и остатину! бо на другу чорна моя доля та тяжкі мої вороги спомочись не да-дуть!.... Мігби я був, правда! — чималий той час, щом на сю дра-му приложив, хосенніце для нашої літератури обернути. — Да щож робить, коли то серце не навчити, а співак у такого пана служить, що его ні впросити ні вмолити, бо у всему свою волю має, гірш того деспота або настолицого тирана.

Щеж мені тут приходить сказати, що я сю драму не писав для книжки, але впрост для подрі, за для чого и грядь їй на перше око и тісна и куса здаєсь. — Але місце кождої драми є подря, а так звані „книжні“ драми не у великий хосен котрого небудь народа. — „Поет повинен (каже оден славний німецький критик) для подрі пи-сати, и лиш у союзі з акторсков штуков годеє він до тєї мети до-битись, яка его музі можебна и вселиться. — Книжна драма є у крайні мірі лиш сурогат такої літературної пори, де повна сила літератур-ного творчества народови або ще не прийшла, або вже минула.“ —

А що та пора у нашій літературі ще не минула — дало мені понуку, найнеприятніші, найупертіші з усіх муз: ті ревнівливі дра-матичні музі, чолом ударити. — Не оден уже лірик на таких по-клонах вязи собі скрутив!... але як кажу: поет у лихого пана слу-жить, и мусить его волю волити!... Ох щоб же то жертвов чимало тих рік мого віка прегорду богиню хоть на стілько ублагати, аби хоть одного того мого Довбуша білому світу появили!.... Я біл-ше не хочу!*)

В день великого пуцця 1876.

*) Без виразного и писемного позвола автора не вольно сю драму ні печата-ти (друковати), ні переводити, ні грати. — Листи до автора прошу адресувати по ні-мецьки так :

An in Putilla.
Bukowina,
Oester'eich.

А листи прошу рекомандувати. Автор. — Твір сей печатаємо за дозволом ш. автора без всяких змін.

О С О Б И:

Воевода руський.
Гуцулска княгиня, его супруга.
Езуїт, яко двірський капелян.
Олекса Довбуш, молодий гуцул.
Иван, его брат.
Джімір, Олекси побратим.
Лагадин, Іванів друг.
Дзвінка, молода удова.
Морган, циганський калфа.
Зора, его дочка.
Цоя, їй пістунка.
Двірський маршалок.
Капітан трабантів.
Післанець.
Старий гуцул.
Молодий гуцул.
Кілька старостів.

Гуцули, шляхта, двірські урядники, челядь княгині, трабанти, слуги.

Д і є т ь с я:

У однім гуцулськім селі у галицких Карпатах и на Чорногорі. — Пора:
Перша половина 18. столітя.

ПРОЛОГ.

ПОДРЯ:

Гірська, диго-романтична країна у легкі мгли и облеску ранішого сонця. — В затилю величаві скали Черногори.

Гуцул, святочно убраний и узброєний, виступає и мовить.

Всі вже? — витаюж в синих наших горах!
Всіх як шумний вас Черемуш витаю!
Може втомивсь хто? — — в тих кидрових борах
Ляж відпочити на зеленім маю!

Можеж тя думать не занося думи?
Гай! — кріс на плечи — та на полюване!
Дівка не любить туги та ні суми...
Да стережись їх! — зрада на кохане!!!

Там! — а чи видиш черногірські скелі?
Видиш, як хмари мов мчачи орють?
Бара! — кровавих духів то оселі!
Північ — зірвуться — и на ніж поборють!...

Хочеш дивитись? — — зараз, милий друже!
Деж ви, о, музи! — отворіть ворота!!!
Тиж надивися, думний, руский круже!
Кров — то не пиво! — слёзи — не охота!...

(Відходить. — Далеко чути трімбіту, мисливські роги, дзвєір ловчих псів, и стрівбу. — Раптом хмаритьсє, буря ве, хмари бютьсє блудом, глухі громи керекоря, заслона паде. — Коротка сімфонія за мотивами трімбіти.)

ПЕРШЕ ДІЛО.

ПОДРЯ:

Хороми в замку воеводи. — Ніч.

Першка бесіда.

Слуги з лушницями уходя. — Їм ними воевода приїхавши, з дороги, за ним єзуїт, маршалок, капітан, урядники и решта слуг. — Челядь то приходить, то відходить.

Воєвода. Якимже способом имив огонь ся
 В кімнатах аж княгині? — *Corpus Dei!*
 Кудя ні рушу ся — усе огонь!
 У Києві, у Кракові, в Варшаві
 Огонь! — У моім замку на Поділю
 Огонь! — На решті й тут, у гуцулєких
 Любимих моїх горах, у Карпатах,
 Де літо літувать ям загостив —
 Огонь! — Огонь та ні кінця!

Маршалок. Мій князю —

Воєвода. Мовчи, кутюго ти! — То на тото
 Злишив сопругу свою я на вас,
 Аби, коли на пару день від дому
 Відгожуся по моему уряді —
 И ви порозлітались у нетрудне? — —
 Негідники!

Езуїт. Пресвітлий —

Воєвода. Ані слова
 Від тебе! — й ти не лучший сих усіх!
 Да що мені отсі? — раби, що їх
 Нагай мій воротає! — Але ти —
 Тебе мав я за сина!

Езуїт. Що повинен
 Сліди вам ваші світлі продувають! —
 Маленького хлопчину, сироту
 Без матери-вітця, окрушка хліба,
 Приймили мя за свого, згодували,
 У школи мя давали —

Воєвода. Тож для того!

(Слуга входить.)

Там що нового? — може знов огонь?

Слуга. Пани старости —

Воєвода. Прошу и витаю!

Друга бесіда.

Кілька старостів. Ті що перше.

Староста. Ясновельможний пане воєводо!
 Довідавсьє, яке нещастє вас —

Воєвода. И справді, мое панство, що нещастє!
 Подумайте! — Передучера мушу

До Коломиї їхать! — Отжеж іду,
 Лишаючи содругу мою під
 Дозором сих нечемників. — Хороший
 Дозір мені! — Я тільки за ворота —
 А сі собі у вітер!... хто в село
 По корчмах та по гульках — хто у місто
 По пісенітницях — ті жоночки!
 На решті навідь и велебний пан
 Капелян мій отсей десь має діло,
 Чорт зна го де — досить на тім: княгиня
 Лишаєть ся сама — а що найлучше
 Ще й позамикана!

Староста. А тут пожар?!

Воевода. В кімнатах в середині! думайте,
 Пани! Та деж відважний той стрілець,
 Що — важучи душев — содругу мою
 З огню ми виніс? — — Предсеж я его
 Зазвав до себе? — не?

Капітан. Ніяким способом
 Не міг прегордого я гуцула
 Намовити. — Я знаю, каже він,
 Що князь ми дякувати се думає.
 Але нехай подяку він собі
 Тримає.

Маршалок. Що ти знов отсе плетеш?
 Він сам, по добрі воли, ставився,
 И дожидає княжого розказу.

Воевода. В сей час сюда з ним!

Капітан. Зараз, князю мій!

(Пріч.)

Воевода. Се нарід як вірли! такий и дикий,
 Але такий и смілий и величний!
 Дивна се річ! — Як я, ще молод бувше,
 Отаманом служив на Запорожу —
 То ворожила раз мені циганка,
 Що гуцул у великі раз пригоді
 Ми стане. — Чиж не так? Чиж той відважний
 Стрілець — та ось він сам! — Лиш скорше, скорше,
 Мій жвавий стрільче!

Трета бесіда.

Олекса Довбуш с прекрасним топірцем. Ті що перше.

Воевода. Як зовещ ся?

Олекса. Я?

Олекса Довбуш зву ся.

Воевода *(думаючи).*

Довбуш... Довбуш...

Староста *(иде до Олекси и бере від него топір обзирати).*

Чи се не громовий топір лиш той,

Що покліч ходить —

Олекса *(вириває му го сердито з рук).*

Він!!!

Воевода. Не той ти Довбуш,

Що — кілька років тому буде — на

Поліваню у чорногірских дебрах

Мя від медведя спас?

Олекса. Вже не нагадую.

Воевода. А як тебе я княжеским даром

Обдаровати хотів — ти вельми гордо

Ми відповів, що від ляха дарів

Не потребуеш?

Олекса. Бо у нас не можна

Від ворога дари приймати.

Воевода. Як?!

Ти ворогом мя звеш?

Олекса. А тиж не Лях? —

Не тих самих батьків ти син, що волю

Нам нашу зрабували? — від коли

Ми побережія моря чорного

Нехали и в сих горах оселились —

То гуцул волен був. — Не знав він, що

Король, що воевод, що пан, що шляхтич,

Бо сам си був и королем, и паном,

И судцев, и не то ще — але сам

Собі й Богом був!

Езуїт. Як смієш —

Воевода. Най го.

Лиш далі, Довбущуку! — говори!

Олекса. Аж тут и Лях ніт вісти відки взявсь,

Та й каже: „Гуцули! побратими!

У вас ліси, де з роду ще й набою

Стрілецького не чути було, а

В них звіри без ліку всілякої,

Що кождому стрільцеви серце аж

Гуляє як згадає: — Якжеж би

То було, братчики, аби ви нам
 Позволили, стаї собі мисливскі
 Побудувати тут, або враз з вами
 И стрільчити, и літо літувать! —
 А гуцул, що він вірить кождому,
 И думає, що кождий так як він
 Лукавством не орудує — приймив
 За рідних вас у вольні свої гори!

Староста. Позволь —

Воевода. Нехай го! — лиш далі, Довбуш!

Олекса. Але з ватер мисливських стали замки,
 С товаришів кати, з братів тирани,
 Що посіпак та збірив си наймали,
 Аби дідиного господаря,
 Що в свій халаш за гостя вас приймив,
 В ярем убрати та в рабский кайдан!
 А ви ще хочете, аби вас гуцул
 За друга свого мав? — — О, воеводо!
 Ви нас опришками, та злодіями,
 Та людодіями звете: — до кого
 З обох нас: чи до Ляха, чи до нас
 Та назва липне — світ колись осудить.
 Але що гуцул — то за своєю волю
 Він вступиться — хоть най там зараз знає,
 Що або ляцке серце то невірне —
 Або й останнє щире гуцулське —
 Ме голе трепетатись на ножи:
 Нам все одно!!

Воевода. Відважна бесіда!

Їй Богу — що відважна! — Й щастє твоє!
 Бо якби не така відважна, то
 Мій кат би зараз мав роботу! — Тиж
 Ляха не навидиш, звеш ворогом,
 А предсе єє за ляцкою душею
 У поломінь пішов: — За се, мій сину,
 То вибери собі котре найкраще
 Село від мене в дар! — — Що грамоти
 Шляхоцкої ся тичить — то се буде
 Найперше моє діло, як лиш сойм
 Ся з'їде. — Ну? —

Олекса. Я гуцул, воеводо! —

Воевода. А я знов Лях, що завстидатися
 Й від гуцула не дасть! —

Олекса. Се вартби пруби. —

Воевода. Пробуй, даю ти волю! — але знай,
 Абу та пруба князя ляцкого
 И годна була!

Олекса. Не журися, князю
Верни усім ти гуцульским оселям,
Що в твоєму ключу — їх давну волю!

Воевода. На се ти мою руку, гідний Довбуш!

(До слуг.)

Сідлати свіжі коні!

(Кілька слуг прич.)

И княгиня
Давно бажає сего. — Соймом нашим
Я много не питаю, а король...
Досить на тім, капеляне: ще нині
Всіх гуцулів на замок сей зазвати,
И волю їм оповістити! — Яж,
Як стою, іду се до Кракова,
Аби на мое слово й грамоту
Принести вам. — Доволен?

Олекса. Варт тобі би
Буť гуцулом! — От мояж ти й рука!
Би всі ляхи як ти — то тільки костий
По горах наших не білілобся!

Воевода. Не будуть білше! княже мое слово!
О, чоловіцтво перша шляхтича
Повинніст! — волен сам — хай волю сіє
Як сонце світ: и по усядах гріє! —
До Краковаж! —

(Всі прич, окрем Езуїта.)

Четверта бесіда.

Е З У І Т.

Езуїт. Поволи воеводо!

И ми ще тут! — Дорога, що по волю
Нев ідуть — то кровавими латрами
Та й людзкими кістями буркована!
Тиж сеї правди й до сегодня ще
Не можешся навчити, дурню ти
Сідий!

Для тогож то жасна та „рада в трійци“
Давно уже рішила над тобов,
И я лиш дожидаю розказу,
Аби сентенцію кроваву їй
На тобі з'ясувати. О, би уже

Зіслали вирок той! — о би уже!
 З яков охотов препеколноєв
 Яб виконав его! з яков охотов!
 Бо я вже й надгороду свою знаю:
 А се княгиня красна сего замку!
 Та гуцулска княгиня! сего дурня
 Сідого та сопруга краща сонця,
 Що ю я люблю, як ще з роду муж
 Невісти не любив, як ще невіста
 Любленою не була, як сей світ!
 А хоть и холодна еси як лід,
 Плоха як птах, и горда як той ангіль
 Пишний, що й Богом не хотів питать:
 Тиж моєв мусиш бути! моєв, кажу,
 Хоть світ цілий би мав минутися,
 А не оден лиш дурень сідоглавий,
 И не оден там народец мисливский,
 Що ми его давно вже записали
 У чорну книгу смерти! записали
 Єго — его ми волі жажди ради!
 Тиж моя мусиш бути, кажу я!
 Бо хоть и моє сватанє любовне
 С поругов відвертаєш ти від себе;
 Бо хоть и всі пожари, так прехитро
 Від мене приспособлені, а то
 На тоє все способені, аби
 Під їх огненними наметами
 Послюбну постіль постелить нам в парі —
 Не вдалися мені: — то я однак
 Ще свою жертву не пускаю з рук!
 На віки не пускаю з рук! — бо ад
 Не лишить свого найвірнішого
 Слугу! ще й там, де тільки людєких кривий
 Та тільки людєких сліз ему в бариш
 Лучається! — О, аде, будь жичливий!
 А я ти скажу зашуміти кривий
 Аж море!!!

Пята бесіда.

ОЛЕКСА. ЕЗУІТ.

Олекса. В перешкоді?

Езуїт (*про себе*).

Препроклятий!

Такої ночі мене збавити!

Такої !...

(На голос.)

Що я вижу?! — Годний Довбуш?!
А сеї ночі красної княгині
Свят рицарь Юрій?! — Чимже маю ти
Служити?

Олекса. Можу звіритись на тебе? —

Езуїт. Як на себе самого, друже! — зовсім,
Як на себе самого! — и що зможу —

Олекса. Тож приспособ ти так, аби с княгинев
Я говорив! але без свідків!

(*Джмір показуєсь и махає на Олексу, котрий, его
постерігше, каже до него*):

Зараз! —

(До Езуїта.)

На хвильку лиш...

(*Иде до Джміря, котрий его нишком перестерігає
в одно на Езуїта показуючи*).

Езуїт (*про себе*).

Се що такого? — Га!

(*Бєсь у чоло.*)

О, плохоум я! — він абож не спас ю
Від смерти сеї ночі! — він не гуцул?
Не Довбуш? — дурень женихливий той,
Що він за кождов запасков біжить?
Княгиняж красна!... Га! щоб то я знав!...
Да все одно! — я є Люєлі учень!

Олекса (*вертаючи*).

И якжеж? —

Езуїт. Яж хіба не був тобі

Усігди другом? — Чиж мене боїтись?

Олекса. Сеж хто тебе боїтьсє? — Ти муж божий,
Най каже той що хоче!

Езуїт. За для тогож,

Приятелю! — ти любиш ту княгиню?

Олекса. И то с таков горячоєв люблюєв!

Як щем невісти з роду не любив!

А я їх много вже перелюбив!...

Езуїт. Хтоб се не знав!? — Але княгиня!...

Олекса. Жінка!

И мусить мя любить, коли аби

Ми груди не розтріскались! — О! О! —

Проклят, хто видумав раз ту любов!...

Езуїт. Мій бідний друже!... від колиж —

Олекса. Ю люблю? —

Від нині рано, як и перше ю
В садах гуляючи я се узрів!
А нині вечером, як по під замок
Неначе окаянный той блукаюсь,
И сам не знаю — чо — а тут пожар
В кімнатах ловиться, я в замок ломюсь,
Умлівшу є поломени на руках
Виношу, у хороше то личко
Цілюю... то... О! О! про віщож я
Враз з неїв не згорів! в ті хвили не
Згорів, коли у ангелске личко
Я то дивився!... О, капеляне!
Я — як уже казав — невіст чимало
Перелюбив уже; але ніколи
Такий пожар у моїх жилах ще
Не лютивав! — такий — що я его
Любов бих навідь и не називав,
Бєлиб имя я инше знав для него!
Таке имя, аби го так назвало,
Як яб назвуть го рад!... Назвав би я
Брацкоєв ту люблю... А ба! брацков!...
Сестриж не має в мене! а хоть є —
То умерла! однако як вмерла!
Принайме ю на княжескім престолі
Не маю що шукать! — Але та моя
Люба — не є брацка люба! — Она
Така, що їй имя не має! що....
Да я лиш тільки того всего й знаю —
Що вна ми кров и серце вижигає!...

Езуїт. Мені тя жаль, мій друже! и такий

Мені тебе є жаль, що я готів
Тобі в послужі стати. — А она
Хіба сумління би уже не мала,
Аби не вислухати любов твою!
Тиж предсе ю від смерти нині спас?
Але чи йме мені она се віри,
Що ти мене післав? —

Олекса (*подає му топір*).

То наж тобі! —

Топір у гуцулів є полюбовний
Післанец, и признака для післанця,
Від кого він в післанцях. — Се зпевне
Й книгиня знає, и тобі тим скорше
Йме віри, бо и те запевне знає,
Що сей топір святий є гуцулам.

Капеляне! се много я тобі
Повіпив!... Але муж — щоб не зробив
Для своєї любви!...

Езуїт (*про себе.*)

Якаж наука
Для мене!

(*До Олекси.*)

Тож прийди за пів години!

Олекса. За пів години, кажеш? — Прийду!

(*Иде и потикаєсь идучи.*)

В ката! —

Любіж однако все : чи зиск, чи втрата!

(*Пріч.*)

Шеста бесіда.

ЕЗУІТ.

Езуїт. И справди много дав мені еси!

И справди много!... Бо отсей топір
У нарога святий, и він его
За есі корони світа не мінявби!

(*Смотрить вістрє.*)

А й твоє вістрє гостре, топорє!
Ти много можеш катови служити,
Та душ переколоти!..., Тож подай,
Во віки невсипущий аде ти,
До сеї зброї руку ще мені —
А виграна кровава та є гра,
Що грати я задумав! — Але ти
Не любиш там баритися, де кров
Та людські душі ти на жир запахнуть!
Бо сли мя очи мої не заводя —
То Дзвінка там иде, є тих нешт одна,
Що легкомислого гільтая того
Всилилася, а він, як не одну вже,
У свої женихливости нехав?
Так! се она! —

(*Ховає топір по за плечи.*)

Лиш скорше, моя паво!

Вас пекло вивело собі на славу!

Сема бесіда.

ДЗВІНКА. ЕЗУІТ.

Дзвінка (з горя ревучи).

Капельане !!!...

Езуїт. Ісусе сине божий!...

У слёзах, красна Дзвінко? — А тож хто
Такий невірний та немилосердний,
Такі прекрасні любі очената
У слёзах затопити? —

Дзвінка. Хто? — а він!

Невірний Довбуш той!.. Капельане!
Що я для него учинила — того
Люба не учинила ще як світ! —
А він...

Езуїт. Що маю чути?! —

Дзвінка. Що мя зрадив!

Покинув! понехав! мене забув!
А то усе через одну циганку!
Пеколну чарівницю!...

Езуїт. Можеж бути?! —

Через одного опуда — найкращу
Се молодицю на всі гуцули?! —
Я Службу-Божу —

Дзвінка. Гостію мені

Капельане! священну гостію! —

Езуїт. Ісусе Сине Божий!... И на віщо?! —

Дзвінка. И ти питаєш ще? — Невірного

До серденька пеколними ланцями
На віки приковати! — на тото! —
О, я таку найшла, що се мені
Учинить, лиш ти гостію —

Езуїт. А як

Таку тобі я найду знахарку,
Що и без гостії тобі се вчинить? —

Дзвінка. О, справ мене, капельане, а весь
Масток мій є! — А я богата!...

Езуїт. Она сто раз богатшаж...

Дзвінка. Хтож она? —

Езуїт. Княгиня.

Дзвінка. Чарівниця?! —

(Езуїт показує топір.)

Довбушів

Топір !!!...

Езуїт. А ще й в післанцях до княгині! — —
 Ти ще не розумієш?! — Ти и Цора:
 Обі есте ошукані; бо Довбуш —
 Княгиню любить !!! —

Дзвінка. Я пропала!...

Езуїт. Так!

Пропала єсь, нещасна! — Але ти
 Ще не пропалась, як тільки схочеш
 Послухати мої ради и піти
 За моєм проводом.

Дзвінка. Як то дитя

За матери руками, лиш пімститись
 Мені над Ляшков дай! а то пімститись,
 Аби аж пекло зодригнулося! —
 Оттак на ні пімститися! —

Езуїт. Пімстишся,

Лиш на сам перед постарайся, с Цоров
 Союз зробити.

Дзвінка. И ще більше! — Я

Такий вповім ти спосіб, що змиев
 Она на него встане; невсипущов
 Гадюков, що го переслідувать
 До страшного аж суду буде! — Слухай...

(Шепче му в ухо. — Вітак на голос.)

Той хрест...

Езуїт. Хороше, Дзвінко! прехороше! —

За сеж ти й твого Довбуша дістанеш!
 Бо й я знов знаю спосіб...

(Шепче їй в ухо.)

Дзвінка. Ти мій Бог!

Душа во вік тя моя величає!...

Езуїт. Я хочу й варт се бути! — Наж тобі

Топір сей дорогий — и дожидай
 У мої мя кімнаті, де о далі

Порадимось, що прийде нам робити! —

Дзвінка. Бих мала по чоло в крові бродити! —

(Пріч.)

Осма бесіда.

ЕЗУІТ.

Езуіт. Так! по чоло, невісто! по чоло!
 Та доля гуцулска рішилася!
 Безвстидница мішає жеребці —
 Свавільний гуцул їх тягнутиме
 И витягне — нещасте несповіте!
 Там кров шумить, де женясь Езуіти!!!
 Вже йдеш? — Ходи, ходи!...

(Чиниться що плаче.)

Девята бесіда.

ОЛЕКСА. ЕЗУІТ.

Олекса. Се що тобі!?

Ти плачеш? — Що ся стало?!

Езуіт. Умирає!...**Олекса.** Про Бога! — хто?**Езуіт.** Княгиня, милий друже!

Княгиня наша гине! — Той пожар...

Олекса. А ти ще тут стоїш та не летиш?!

Лікарій!!! — Але не! мене пішли!

Я скорше від узіх —

Езуіт. Три лікарі

При ні...

Олекса. И щож?**Езуіт.** Усе пропало, кажуть,

Коли одна ще річ

Олекса. Яка ще річ?**Езуіт.** Така дивна й чудна, що и сказати

Не вмію ти.

Олекса. Кажи!

(Ловить за ніж.)

Бо ріжу тя!!!

Езуіт. Якийсь циганин має мати хрест,

И то ще знахарський —

Олекса. И що є хрестом тим?

Я знаю го!

Езуїт. Той хрест?! — О, слава Богу!

Тогди усе гаразд!

Олекса. Який гаразд?

Езуїт. Той тільки хрест для неї ти дістанеш —
И житиме.

Олекса. Той хрест...

Езуїт. Лиш він оден
Від смерти може спасти ю.

Олекса. Дістану!

Хоть най и сто дівкам я катом стану !!!

(Пріч.)

Десята бесіда.

ЕЗУІТ.

Езуїт. Ти гойний, як я вижу! — Ха ха ха!...

Тим Езуїтам до Дзвінок у школу

Ходитьби ще! ей Богу! Хабалиця

А другий гуцул — третій Езуїт —

Копайся, осде, тисяч миль у спід!

Копайся!!! —

(Перестрашений.)

Він вже й тут!!! — Га га! — вже й тут...

Одинацята бесіда.

Післанец з запечатанов начков у чорні куверті. — Езуїт.

Післанец (змінюючи тайні знаки).

Від честного отця провінціала!

Езуїт. По тричи кожду букву у покорі
Цілюю!

Післанец. Добре! — Третій обсерванц!

И — „Ad maiorem Dei gloriam“ !!!

(Пріч.)

Дванацята бесіда.

(Езуїт. — Вітак урядники, трабанти и слуги.)

Езуїт. В печати „I. H. S.“! — я розумію!...

Від прекрасної ради тої в тройці!...

Чогож я дрижу?... Яж хіба давно
 Не дожидаю сего? — — Тихо, серце!
 Хто чортови раз руку вже подав
 Той не відойме ю вже и по віки!
 Будь тихож, серце!...
 Горі уже не повертають ріки!...

(Роспечатує пачку и виймає з неї: срібний хрест на ланцюжку, фіолю, старий папір, и лист. — Лист зараз починає на голос читати:)

„Ad maiorem Dei gloriam! — Інструкція. —
 „Прийшовше пора, де виконатись має, що над
 „руським воеводою рада в тройци

(Далі читає по тиху. — Вітак голосно:)

„Але найголовна річ є, аби ти, не терявшє ані раз
 „часу, за діло взявсь! — P. S: У сей час!!! —
 То хайже буде! — у сей час!!!

(Дзвонить. — Урядники, трабанти, слуги з лушницями виступають и становяться кругом.)

В сей час
 Всіх гуцулів тут на подвірє скликать!
 В них ниніж Купала — то будуть всі
 При купі, легко буде їх дістати.
 А сли питатимуть, о віщо ходить —
 То відповісти їм, що річ иде
 О волю гуцулєску! — А кінні два
 Післанці най стоя на поготові.
 Се про случай, колиби треба було
 Від мене з листом князя здогоняти!
 До ділаж!

Усі. У сей час!

(На право и на ліво прих. На подри робитьсє дуже темно.)

Езуїт. А ти, о аде!

Усі ворота твої на роствір!
 Твій жрець ступає з жертвов у твій двір!
 Не чуєш? — кров шумить и смерть гудє!
 Він нарід гуцулєкий се за собов веде!
 Гостриж топір и увінчай претвори!
 Світ наш а ми твої! — Грай кров як море!!!

(Завіса паде.)

ДРУГЕ ДІЛО.

ПОДРЯ:

Зовсім на переді поперечний гостинець, за ним великий шатер на роствір, серед шатра ватрище, від ватрища на право и на ліво високі скрині як столи, а біля них тапчаники. — На правій скрині велика книга и всілякий знахарський наряд, на лівій зеркало и всякий челядинський крам. — Ніч.

Перша бесіда.

(Олекса и Джімір надходя гостинцем с правого боку. — Джімір святочно убраний и має в руці китицю осинового гілля.)

Джімір. Як Джімір є'м! Що єзуїт той злодій!

Олекса. Він друг мій!

Джімір. Так? — перед такими други
Без бука годі перейти село!

Але куда се йдеш? — до Дзвінки?

Олекса. Я

До Дзвінки?! — Ха ха ха!...

Джімір. То вже и ся

Тобі навприкрилась?! — Олексо!... дайся

Ти на пересторогу! не жартуй

З жоночим серцем ти! — Невіста — правда —

Слаба є плоть; не розум але примхи

Владіють нев. — Але в любі вна сильна

Як лев, а у ревнованно устекла

Як тигрис! — Стережисяж! — понехай

Свавільне твое то женихане

Вже раз!

Олекса. А я ж до них ся залицаю?!

Або хіба се не они сами

Мені на шиює вішають, що й нині

Позбутись їх не можу?! — Яж бих знати рад,

Чи тиб від мене лучший був, коли

Тобіби голубець уже печений

Готовий в уста влетів? — Але Дзвінку

Любить...

Джімір. А предсеж виділось, що ти
Ю любиш?

Олекса. От — як то уже буває! —

Та й справди, що ту Дзвінку я любив,

Матбути дуще, як яку там другу;
 Онаж хороша? — Справди! ся невіста
 Хороша! — не? — Але з убійницею
 Любитись...

Джімір. Що ти кажеш се?! — Она
 Убійниця?!

Олекса. А може не строїла
 Она старого свого чоловіка,
 Се Дзвінку Штефана?

Джімір. Ох Боже! — того
 Предоброго, благого Штефана?!
 И хтож тобі вповів?

Олекса. А Цора, та
 Хорошая циганочка, що тут
 В шатрі отсім вна мешкає.

Джімір. Я знаю!
 Отець їй пребогатий Морган той,
 Той славний знахар-ворожбит, що він
 Над золотим хрестом одним чарує.
 Від неї се довідавсь? — И якуж
 Причину мала Цора, се тобі
 Вповісти?

Олекса. Ай! — Ся дівчина давно вже
 На мене око вергла. — А оногди,
 Як я по похороні Штефана
 До Моргана прибіг, аби мені він
 Поворожив — то Цора и вповіла
 На Дзвінку.

Джімір. Ох дівки ті! — ті дівки!...
 И щож понесло до ворожбита тя?

Олекса. Роспука, ветіч, чи знаю я вже, що?
 Подумай лиш! — У похорон таки,
 На тризні зараз починає та
 Безвстидниця мене за себе сватать,
 А то ще й так безлично, що всі гості
 Почервоніли. — Брид, устіч, роспука
 Зберає мя! — Я дивюся по людех —
 Мужчини с пліч стискають та сміються,
 Жінки собі шепочуть по закутках
 Я чую по слівці про сіль косячку.
 Жах мя бере! я думаю, що я
 У пеклі горю! у очех чорно
 То червоно ми грає! и лиш тільки
 Ще тямюсь, що штрикаю зза стола,
 И лечу право в сей шатер, аби
 Віщун усею ми правду уповів!

Джівір. А тут найшов собі за Дзвінку й змінку?

Олекса. Або чомуж би не? — Та дівчина

Мя щире любить, та и не погана!

Запевне! — Але що мені на ні

Найлучше уподобалось — то те:

Що тими охмами любовними

Ніколи мя не нудить, як ті другі,

Що часом аж обридло слухати!

Джівір. О, се вже правда є! — А прийдеш нині
Ти на базар?

Олекса. Який се — на базар?

(Джівір показує на осинову китицю. — Далеко чути скрипки, спів, уханє, котре чим раз далі у гліб пропадає.)

Га! Купала!...

Джівір. Тож не барися дуже!

(Приспівує купальної.)

А парубочки та з дівочками

Гий! гий! гий!

За флорками, за скрипочками —

И — гу!!! —

(Пріч.)

Олекса. И я йду з ними! — А онаж? — Зістану!

Яж бо ледінь! ще й гуцулского стану!

(У другий бік пріч.)

Друга бесіда.

ЦОРА. Зараз вітак ЗОЯ.

Цора, *(оберемоє ріща на руці, уходить на задні двері и починає огонь класити).*

Як батько мій над своїм тим хрестом

Так може роспадатись?...

Зоя *(ще за подрєв).*

Дома, Цоро?

Цора. Ввійди! — Пістунка моя...

Зоя *(уходить, вязку отрутного зілля и глечок у руках).*

Де твій батько?

Цора. От тільки що є хрестом до головиці

Го відвела.

Зоя. А ти ще не питала
У него, що за хрест він се чарує?

Цора. Я? — не ще! — тай навіщо? —

Зоя. Ай! — щоб знать!
Щоб, доню, знать! — А твій стрілець хороший
Що діє?

Цора. О, мій Леє!... Як я тобі
Віддякуюсь?...

Зоя. За віщо? — щом тобі
Про Дзвінку оповіла? — Хі хі хі!...,
Тиж битим золотом ми заплатила!
То золото! — то красне золото!
И Дзвінка дала золота багато —
Богато! — алежбо и варт го був
Зварок мій!... И годинку не каравсь!...

Цора. Гу!

Зоя. Чо ти страшно, доню? — Але відки
Стрільця ти твого знаєш?

Цора. О, давно вже
Єго я знала, и давно єго
Вже люблю, ледіня хорошого,
Хоть нишком лиш, у свому серденьку.
Та як оногди, красний як Озіріс,
Прийшов до батька ворожити — то
Не було мому серцю стриму вже —
И я усе, усе му оповіла,
Щом знала!...

Зоя. Ну — а він?

Цора. Зареготався,
Як я ще з роду так не чула — и —
Узявши мя за руки — каже: дівко!
Як булоб се, аби ми ся любили?
Тиж не віддана ще! не має в тебе
Кого троїть!

Зоя. А ти?

Цора. Була єго!
Він мій! на віки мій!

Зоя. На віки твій?!
О, нерозумна ти дитино! тиж
Ту гуцулску любу не знаєш ще?
Він важить й свою голов за сернов!
А як ю лиш дістав — так зараз и
За другов! — Але будь мені здорова!
З отсего зілячка дрімучого

Ще нині мушу я зварок варить!
Дзвінок живе чимало!...

(Иде, а на дверех з'упиняєсь.)

Не забудьжеж
Про хрест у батька твого запитать!
Бо чоловік повинен всього знать!

(Пріч.)

Трета бесіда.

ЦОРА. Зараз вітак МОРГАН.

Цора. Я се давно хотіла вже, та все
Пеначеби несамовита сила
Язык ми з'упиняла! — Але деж він
Бариться? Га! иде вже...

Морган. *(ще за подрев)*
Де ти, доню? —

Цора *(біжить до него.)*

Тут! Ждіть! поволи лиш! я поведу вас...

(Сліпий Морган, великий золотий хрест на ланцюжку у ліві, а знахарський бичик у праві руки, мацаєсь у шатер. — Цора провадить го, садовить на стільци на право, а сама йде на ліво, сідає коло зеркала, де чесатись, уквітчатись и прибіратись починає.)

Морган. Чи пізно вже?

Цора. Вже по опівночи.

Морган. Тож на годинку задрімаю. — Скорож
Ти світову узриш, то мя збуди,
Бо весь мій труд за двадцять рік й оден
Пропавби.

Цора. Батечку?...

Морган. Питайся!

Цора.

Що

Отсе за хрест, що ви, як кажете,
Вже років двадцять и оден над ним
Працюєте в одно, в одно у книгах
Старих тих смотрите, так, що над ними
И вид ваш пострадали? — Що се діло
Є знахарске — то я й сама уже
Покмітила. — Але велике мусить

И важне быть оно, бо муж як ви
Над ним не роспадавсьби так ?

Морган. О, доню !

У моему віку дни не на те,
Аби у играшках марних терять їх !
Велике, превелике моє діло !
Ще три дни лиш — а я владикою
Всіх духів ! — ще лиш три дни — а я царь
Над усіма царями ! крушу скіптри,
И роздаю корони ! — Ще лиш три дни —
А моя добра Цора ме сіять
У славі своїх праотец : в короні
Тих давних Фараонів !

Цора. Фараониз

Нам праотці були ?! — Якимжеж ділом
Узялись ми в сих горах, в сих чужих ?

Морган. О, не питай мя, доню ! — Як пісок

Сагари, що Самум той ним мете :
Оттак й доля розмела наш нарід
По світі, и нам більше не осталось,
С корони, царства, слави не осталось,
Як книга ся одна. — Але й за ню
Богам святим да честь ! — бо в книзі сі
Найшов хреста отсега тайну я
Записану. — И три ще дни лиш доню,
А той старий Єгипет світлим своїм
Витає нас вінцем !

Цора. Нам добре й тут !...

Морган. Бо молодий той гуцулский стрілець так

До серця ти пристав ? — О, доню ! доню !
Давно вже я тобі сказать хотів,
Заборонить хотів, еслиб тобі я
Заборонить лиш міг що, та не знав,
Що боронить любі — то все одно,
Що ув огонь оливи сипать. — Але
Ти стережися, доню !

Цора (*про себе*).

Все одної !...

Морган. Бо гуцул щирий, добрий, в него двері

Ніколи не заперті чужинцєви,
А серце людські нужді. — Він житєм
Поважить за ягнятком, би го вирвать
З медвежих лап : — але любя єго —
То поломить соломи, що, як буйно
Палахла — так без сліду и загасла !
Хібаж та моя рожа не прекрасна ?

А можеж того мотиля она
 Прибить до свої несповітої
 Краси хоть на годинку? — на минутку?
 Се гуцулска люба! — Сагая моя!...

Цора. Мій батьку?...

Морган. Доню? —

Цора. Що давно вже вас
 Я прошу?...

Морган. Га! я знаю....

Цора. Розповіжте
 Мені про мою неню!

Морган. Не хотів я
 Ті давні та глибокі свої рани
 До смерти ще разити. — Думав я,
 Жасну ту мою тайну у могилу
 З собов узять. — Але коли вже річ
 Про гуцули зайшла, а ти мене
 Про долю твої матери питаєш:
 То се матбути воля вже богів,
 Аби я не мовчав.

Цора. Уповідajteж!

Морган. Тож слухай, доню!
 Я лічу нині годів дев'яносто.
 Але о перед років трицяти —
 А був я удівцем — то твої мами
 Краса так вельми мя очарувала,
 Що я о руку їй старався, и
 Дістав, хоть силов, бо она любила
 Стрільця хорошого а не мене!
 Стрільця се, гуцула...

Цора. Гм! — А вітак?

Морган. Тогди у перше споміяув я про
 Сю книгу, и став способу шукати,
 Якимби серце любої невісти
 До себе привернути. — И найшов,
 Чого шукав я: тайну срібного
 Хреста такого, щоби можна ним
 Любу причарувать.

Цора. И ви запевне
 Постановили, виконать те діло?

Морган. И виконав, хоть повних сім я рік
 До него приложив, як ось до сего
 Оден и двацять. — Але діло вдалось!
 Туй-туй що вдалось — аж тут приходить
 О, слухай, моя доню! — тут приходить
 Він! він! челядник Тіфона рудого!

Він, що єго нещасна твоя мати
 Любила до роспуки, намовляє,
 У мене хрест украсти, и єму
 Єго подарувати.

Цора. Мояж мати? —

Морган. Послухала! — Якуж бо жертву би
 Люба та не принесла для любви?
 О, би він був любив ю лиш, я бувби
 И те їй не перечив, так любив я
 Прекрасну твою матір. — Але не!
 Се инак мало статися, жасніще,
 Як Тіфон сам би сего видумав!....
 Бо ю він не любив, але любив
 Графиню там на замку він! — Для неї
 Він бідну твою матір ошукав!
 Для неї! слухай, доню! слухай моя!
 И навідь тільки милосердія
 Не мав, аби ся хоть не приповісти!
 О не! не мав! — С неколиним реготом
 Признавсь, для кого витуманив хрест
 У нещасливої!

Цора. А мати що?

Морган. Що? — скочила в огонь и в нім згоріла!!!

Цора. О, Ізіс!...

Морган. Ув огонь, и в нім згоріла,
 О, доню! — За для того стережись
 Ти гуцулів! — о, стережись їх, доню!
 О, доню — стережись!...

(Цора наслухає и вибігає на двір.)

Тиж слухаєш?

О, Цоро? моя доню? — вже й пішла...
 И якжеж? скажу їй, що вна донька
 Стрільця є того? — — Але на що се? —
 Она усеж Сагаї мої чадо!...
 А я любив ю так!...

(Дрімлючи.)

Онаж єго

Любила... скочила в огонь... да щож?...
 В огни и в кривих світ цілий колись...
 О, Ізіс!... О, Озіріс!...

(Усинає.)

Цора. *(вертаючи)*

Вже уснули?

О, спочивайте з Богом, батечку!...
 Я в час скорняю вас!...

(Сідає. По хвили.)

Деж він так довго
 Бариться нині? — Га! як батько правду
 Мені казав? як Зоя не брехала?
 Як гуцул не умівби так любити,
 Як серденько бажає сего наше?
 О, змилуйсь, Ізіс! — бо від разу бих
 Умерла! — — Але хтожби сему й винен,
 Як не сама я? — — Я! — сама лиш я!...
 Бо чом я го ніколи не питала,
 Чи любить він мене? — — Яж думала,
 Що та люба, що мусить аж божитись
 Не може бути правою любовою?
 Да все одно! — Я нині го спитаю;
 А як ту бідну свою Цору він
 Не любить... то й слова згірного
 Від свої Цори не почує він! —
 Тут ріки и глибокі и широкі —
 И стануть ще на гріб циганці бідні!...
 А любить він мене... А чуй! — то він! —
 Акийжеж!!....

(Зодрегаєсь.)

Четверта бесіда.

ОЛЕКСА. Ті що перше.

Олекса. Чо так зодрегнулася?

Цора. Який се в тебе погляд... Гу!...

Олекса. Який?

Цора. Як в Тіфона самого!...

Олекса. Ха ха ха!...

Ти може и вгадала! — Але й ти

Щось не весела нині...

Цора. Єж чого?...

Олекса. А не хіба? — Не молода єси?

И не жиєш? — Чож більше и бажаєш?

Цора. О, ще!

Олекса. То „ще“?

Цора. Люби!...

Олекса. Ха ха ха ха!...

Чиж ті любі не має в кінця

А я знов думав бо, що ви, цигани,
И без любви любить умієте?

Цора. И без любви? — Чиж булаби тогди
Люба любов?

Олекса. Про мене и набоем
Глухим! Ёй Богу! и глухим набоем!
Яб добре заплатив!...

Цора. Се що тобі?
И справди: що тобі? — — Признайся лиш:
Ти Дзвінку все забути ще не можеш?

Олекса. Я Дзвінку? — Ба!...

Цора. То щож ти на души?
Чи може мнов гордуеш? — покидаеш?
Чи другу може полюбив? — — То хоть
Вповіж мені, котру? — А відь богачку?
Чи може тяр яку княгиню? — кралю?
Бо й справди виділа тебе я в сні
С тов гуцулсков княгинев вашов краснов
У пламенному мори? —

Олекса. О, мовчи!...

Цора. Ти зодрегнувсь? — Таж предсе батько сам мій
Тобі казав, що княжескі любі
У пламенех конец? — Нагадуеш?
Одної пятниці? — як о ворожку
Ти го жартуючи просив?

Олекса. Щож він?

Цора. „О, гуцуле!“ — читав він з свої книги:
„Орел у сонце лиш би грав! у сонце лиш!
„А не роздумає собі, що світлого
„Краса та хотьби и вірловий бистрий зрок
„Затьмить, и що небесний жар ій торонкий
„Спалить, нехайби й вірлові крила се!
„Для тогож то — нехай орел не преться вище,
„Як се вірлу подобає, аби не впавсь
„У поломінь червону ій, и не згорів!
„Так и тобі раз, гуцуле, ме лучитись
„А лучитись ти буде княжеска
„Любов! —
„Да ти ій стережися, як тих пламеній!
„З безсмертними на міру годі битися!
„А смертним іх престолови коритися!

Олекса (що доси з Морганового хреста очей не спускає, схоплює и иде по него).

На віщож дали ті безсмертні крила
Вірлови? Не до лету? А орев
У сонце!!! Що сє є?

Цора. А тиж не знаєш?
Се мого батька хрест.

Олекса. Даруєш ми?

Цора. Сей хрест? А батькож мій?!...

Олекса. Даруєш? — не?

Цора. Як смілаж я би сего?!...

Олекса. Як то вмієш
Цілісінінку годину правити
О ті любі — а прийдеться до пруби
То розбиваєсь та ціла люба
На играшці діточі!

(*Мече Цорі хрест у подолох.*)

На! держи ю
Собі! — Се так матбути й лучше! И —

(*Хоче йти.*)

Добраніч!

Цора (*не пускає*).

Ти идеш?

Олекса. Пусти мя!

Цора. Милий!

Одно ще словечко!...

Олекса. Але остатне?

Цора. Нехай и так: остатне! — Любиш мя?

Не завертай так жасно ти очима!

Ти любиш мя? — чи не?

Олекса. Лиши! — Пусти!

Цора. Не пущу, аж мені не відповіш!

Олекса. Га!

Цора. Любиш мя чи не?!

Олекса. Я люблю

Цора (*перебиває му слово*).

Тож

Бери собі сей хрест, коли тобі

На нім залежить тільки!

(*Кладе му го силою за черес.*)

А умре

За ним мій батько... тиж мені оставсь !...
Тужи люиш —

Олекса. Ту княгиню !!! — а она
Вмирає! чулась? — она вмирає!
И сей лиш хрест, сей хрест лиш сам оден
Від смерти може спасти ю! — Для тогож
Прости мя, моя Цоро! — Се коліно
Ні князям, ні царям, ні Богу навідь
Не гнулось ще...

(Припадає на коліно.)

Простиж мя и подумай
Що се люба зробила для любови!
Любилась мя? — Простиж! — и будь здорова!!!

*(Виймає с тобівки ракву, кладе Цорі в ноги, а сам
виходить швидко.)*

Пята бесіда.

О С Т А Л І.

Цора. *(прийшовши не зараз до себе)*

Я де?... И що казав він?... Батьку! батьку!

Морган. *(с просонку)*

В пламени
И в кривіх світ колись...

(Пробудившись)

Ох, де мій хрест?!
Де хрест мій?! — хрест мій де?!...!

Цора. *(огонь, що трохи не зовсім погас був, піджигав,
ючи, так, що дуже велика полумінь бухає)*

Де? — За любову
Єго я проміняла ось!!! — Тиж сам
Оден хотів щасливим бути, старче?
И я!!!...

Морган. *(встає, бере книгу и знахарський бичик, и ма-
цаєсь аж по за ватру)*

О, Тіфоне! ти не заспав!...
Безсмертніж не сприяють чародійству!...
Нехай! — їх царство, слава, сила, й воля!

Але ніхто хай не втечється долі
И кари!!! О, Сагая...

(Мечесь у полонінь, котра жасно бухає и палає, и аж
до останку искрами сипле.)

Шеста бесіда.

Ц О Р А.

Цора. Ждіт мене...

(Нагониться в огонь, але раптом з'упеняєсь.)

Та якже се?! — у сей пожар пеколний
Та без убійці мого батька?! Не!

Ніколи в світі!!!

Аж доки серце то диявольске
Твое на моїх мстов острених ножах

Не перестане трепетатися!

Святих твоїх тих кісточок шукать —

Аж доки препогана Довбушів

Душа передо мною своєю пару

Котюжу ту не визане на віки!

Аж доки чорна Довбушівска кров

Косицями сикать не ме у Сірій,

А відти знов шуміти облуком

У то червонне пекло аж не буде: —

Аж доти й я не піду їх шукать

О, пренещастний старче, в сім гробу

Огненім!!!

(Узрівши раку — підоймає ю хутко и роздинає.)

Що?! — ти золото лишив?!
То людзкі сердечка за золото

Тепер на продаж є вже, а вітці

За челядинські нісенітниці?!
(Мече раку в огонь.)

У пекло и є тобов!!! — А за сей кеп,

Кепарю Довбушуку, твоє серце

То бісе я горячим золотом

Насиплю, доки аж не ме збігать,

По через верх збігать, як ті кітли

Пеколні, що з них перетоплені

Ті грішні душі точуться валами

В пресподне, сипючи як та гада,

Та местна, в моім серци тут —

(Притискає руку до грудей и дістає за монество, котре собі хутко з ший зриває, и з далека обзираючи до него примовляє:)

А ти

Чого тут, нісенітний краме ти?!
На віщо здавсь мені?! — у пекло и
С тобов!!!

(Мече го в огонь.)

Таж я уже не Цора! не
Та пребогата Моргана донька,
Що він царські корони та скіпітри
Гадав був роздавати, як на місті
Обарінки жебрущим! — О, вже не!
Не Цора я уже! не Фараонів
Унука я, а жриця тих богів,
Що вони на людзку кров та людзкі душі
Чатують, як голодний лев на жир!
Вам, мсти боги ви! — Вам я завдаюсь в раби!
Вам у служалі! и служити вам буду, як
Вам ще ніхто се не служив, як в світі криви
Ті винні й неповинні людзкі ляються!
И мести гострі ножі в них купаються...
Во вік!!!

(Обертаєсь до відходу. — Завіса паде.)

ТРЕТЕ ДІЛО.

ПОДРЯ:

*Подвіре в замку. — На право и на ліво великі ворота на ростеір. —
С переду на право кам'яна лавочка. — У затилю велика та жасна
ніч. — Ніч. —*

Перша бесіда.

Иван и Лагадин надходя у ліві ворота.

Лагадин. Ти що се, Иване, кажеш?! двадцять рік
И пять?!

Иван. И пять, мій вірний Лагадине!
Як мій отець, Василь той славний Довбуш,
Пропав, неначеби під землю впав!
О, батьку!...

Лагадин. Тиж не перевідував?!

Иван. Я, братчику, не перевідував?!
Всю Ляччину, Угорщину, Мольдаву
Перепитав у вздовж и у поперек!
Все дарма!...

Лагадин. Пек ему та осина!
Щоб Марта, твоя мати, та нічо
Не знала? Се не може, брате, бути!
Не може, кажу ти! Хіба ти не
Питав у неї ся?

Иван. Я не питав?!
На колінках просив! на Господа
Благав та закликав! Усе задармо!...

Лагадин. Щож каже предсе!

Иван. Тиж хіба не знаєш
Ту вічну пісню їй?! — У неї лиш
Олексик є що є! — Лиш він є варт
У неї знати, що ся з батьком стало!
Лиш він а більш ніхто! — О, круча, чорна
Ти матір, ти!

Лагадин. (грізно)
Иване!

Иван. Бо нехай
И так се буде, що у світі навідь
И рідна мати так любить не може,
Як по законах би природи й серця
Годилось. — Кажуть люде бо и піють,
Що навісна якась любов тов доля
Орудє! Нехай! Але щоб волю,
Щоб долю питомого народа
Продати...

Лагадин. Як?! Се малаб твоя мати
Зробить?!

Иван. А може не? — а може не
Завдала громовий той наш топір
Она Олексі своєму? — ему,
Що в него тільки и на думці, що
Гулять та женихатись? И такому
Наш громовий топір!...

Лагадин. Тиж справди віриш
У громовий топір той?

Иван. Хто мені
Не вірить — того різать єм готів!
Го Лацо-Купало — уповідають —

Подаровав одному князеві
 Давному Гуцулів! — Да він завдав
 Го свої кабалиці! — За тотож
 Не тільки що и сам свій вік утратив,
 Але и нарід гуцулеський до впадку
 Привів. — О, брате! щоб и нині ми
 На побережю моря Чорного
 Великим та праславним народом,
 Колиб не князь-гільтай той та не нешта!...

Лагадин. А покліч кажеж бо, що той топір
 Нам нашу давну славу ще добуде,
 Аби лиш гуцул ся найшов такий,
 Би варт его носити.

Иван. О, би той гуцул
 Найшовся раз уже!...

Лагадин. Він вже й найшовся!
 Приповідать бо, що тому, хто
 Святої тої зброї годен буде,
 Три срібні волоси по над самим
 Чолом и виростуть. Такі се три
 Я волоси у твого брата видів.

Иван. Не правда!

Лагадин. И присягну!

Иван. То й тебе
 Масними своїми словами він
 Вже счарував? То заберайжежся
 Від мене! Ти не мій вже побратим!
 Руш, кажу ти!!! Там товпа та сліпа
 Иде, що му ся молити наче Богу:
 До неї ворошися! — О, гуцулеський
 Ти народе нещасний ти!... О! О!...

*(Иде потиц, сідає на лавичку, и закриває собі очі по-
 лов від сардака. — Лагадин дивиться на него жалібно
 и відходить по хвили сумуючи.)*

Друга бесіда.

Оден старий а оден молодий гуцул надходя с правого боку и підходя
 на перед. — Нарід сходиться на подвірю, увесь святочно убраний, кре-
 саки у осинове гілля обтикані. — Де хто злушницьев. — Ті що перше.

Молодший. Чого зазвали нас отсе на замок?

Старший. Хіба не чув? Олекса Довбуш нам
 У воеводи волю виходив.
 Се має нам капелян голосити.

Молодший. Тож предсе правда?! предсе той прорік
Старої Марти сповнивсь, що Олекса
Нам волю нашу виходить?

Старший. О, сину!

Конець хвалить аж діло! се собі
Міркуй! Бо як кошари твоїй вовк
В сусідіх — то не думай про безпеку
Отари ти!...

Молодший. По противо кого се
Ви кажете?

Старший. По против Єзуїта.

Молодший. Ви все одні, батьку! все лиш гужя
На того бідного капеляна!
Хіба він що вам винен або що?
Він чоловік — хоть го туляй до рани!
До кожного всіхнеться, заговорить,
Пожалуй, порадить, зажартує,
Ба часом навідь и грошем заверже!
Якож вам ще треба?

Старший. То то то!

На дурні капканець! Давно се знаю!
Я годів сто и кілька вже прожив
И много світа змірив. — Лях усігди
Був гордий ти, з горда починав
Собі. Але при тому всему був він
Кругом собі козак, и не питав,
Чи ти християнин, чи поганин,
Чи Турок чи Москаль, чи пан чи кметь:
Він щирый був тобі сусід и брат,
Аби лиш в тебе горло не заляте,
Та руку в пазусі єс не тримав!
Але як лиш дьявольська та орда,
Та чорна єзуїцкая непевна,
У сю державу увалилася,
И всі двори и хутори шляхоцкі
Обсіла як та чорна вороня:
Ого! як раз минулася и щирість,
И побратимство, и усе! усе! —
От так, мій сину! А ми доти жили
З Ляхом як рідні братя! Все пропало!...

Молодший. Ще може й не пропало! Слава Богу
И нашому Олексі, що нам волю
Ту нашу виходив! А ми на Марфу
Ще й нарікали, що громів-топір
На него перадала! О, она
Віщунка!... Але хто то так поважно

Ступає там, неначе журавель?
Ха ха!

Старший. Не кпися, сину! не годиться!
То з Маняви чернець є тих православних,
Що Єзуїтам тим не далися
На утку ймити, и анцихристу
Не записались! Але от він —

Трета бесіда.

*(Езуїт, перебраний за православного монаха.
Ті що перше.)*

Езуїт. Слава

Ісусови Христу!

Усі. Во віки слава!

Езуїт. В вас праздник, діточки?

Усі. И то великий,
Священний отче!

Молодший. Воевода наш
Подарував нам волю!

Езуїт. Гм, гм, гм!
Як я тобі, що в тебе вкрав, віддам —
То й то дароване?

Усі. Ха ха ха ха!...

Молодший. А як я те, що другий в вас украв!
Дістав та вам віддав?

Езуїт. Гм, гм, гм, гм!
Тримавши в себе років кількасот?

Усі. Ха ха ха ха!...

Молодший. За се би слово, отче,
Вам воевода не подякував.

Старший. Здаєсь, що честний сей отець его
Не знає? Годний пан!...

Молодший. А таж княгиня!...

Старший. Про воевожу він се каже, отче!
Она сих гір є дідичка.

Молодший. И має
Від давних королів таке вам право,
Всіх гуцулів судити.

Усі. О, се справди
Вам ангіль а не ляшка!...

Езуїт. Гм, гм, гм!
А ій отець?

Старший. Був лютвірь на весь світ!
Я знав его. Але и тяжкож бо

Го Господь покарав! Одної ночі
Счез безвісти, и кажуть, що го чорт
Живцем у пекло вхопив.

Езуїт. Гм, гм, гм!

А тямш, діду, гуцула одного,
Що він Василь ся Довбуш називав?

Иван. *(зриваючись)*

Мій батько!!! Де він, де...

Езуїт. У ті печи там!

У ті печи, мій сину, в ті желізні,
Велів его княгині сеї батько
Живцем спалити!

Усі. Га!...

Езуїт. Живцем спалити!!!

А ви ще віруете у той лайкий рід
Що вашими тілами печі свої жже?
О, віруйте у них ви, але день и ніч
Не забувайте и жасну ту піч
Желізну, гуцули!!!

(Пріч.)

Четверта бесіда.

Ті що лишились, — вітак капітан с трабантами.

Иван. *(по хвили глухої розпукки)*

Як було се?

Желізну, гуцули? — А тутже
Оден хоть гуцул? — Сеж каміне! — Скелі
Без серця! — Але будьте ви и камяніці
Як камінь сам —

(У крайні лютости.)

Ану!!! Та смочу скиню

Отсю, де гуцулекими вже тілами
Желізнi печі топя, в грузь! у прах!
А з ляцких голов та кісток могилу
Му висипмо, від Чорногори вищу!
За мнов! А хто ми ониматисьме
Заріжу!!! Гайда!!!

*(Усі вимахують топірцями и хочуть на замок пу-
скатись. — В тім виступає капітан с трабантами,
що були за печев сховані.)*

Капітан. Що тут!

Иван. Василева

Довбущукова тризна! а ти перший,
Котюго, на заріз му...

(*Просажує го. — Капітан паде з лоскотом.*)

Гопса!!!

Трабанти. (*втікаючи*)
Чорт!!!

Иван. И то найзавзятіший всіх чортів,
Що кланяє у пекло стрімголов,
Гриміти вами буде!!! Гайда...

Пята бесіда.

Дзвоня на гавт. — Княгиня, за нею її челядь и т. д. виступає. — Всі гуцули, окрем Івана дають ся назад. — Ті що перше. — Поїзд княгині ховаєсь бо-язливо по за гуцули.

Княгиня. Стій,
Ти бунтівнику!!!
(*До себе.*)

Хто се? Боже!...

Иван. Хто?
Твій найчорніший кат, погана ляхко ти!
Що му неволний твій отец вітця
У ті залізни там печи спалив!
Живцем спалив! и чуєш ти? живцем!!!
За негож ти загинеш...

(*Наскакує на княгиню с топірцем. — Поїзд утікає*)

Шеста бесіда.

Олекса, за ним Джімір. Ті що лишились.

Олекса. (*ще за подрез*)

На бік, братя..

(*Убігає на подвір'ю и мечеє меже Івана и княгиню*)

Як?! На невісту зброю?!

(*Тручає го пріч.*)

Пріч!!! Жоночим

Убоєм хочеш гуцулське имя ти

Обезчестити?!

Иван. Ляцкий рабе ти!

Таж скорше ти пренайчорнішому

Усіх чортів прокляту душу вирвеш,
Як мої меті сю Ляшку...

(Наскакує знов на княгиню.)

Олекса. *(виринає в него топір и мече далеко пріч)*

Пріч, ти кажу !!!

(Хвиля. — Княгиню відводя. Тіло капітана віднося.)

Иван. Як, жусе ти ?! Тож батька рідного
Убій —

Олекса. Убій? Убою там не було !

А засудив той граф его на смерть —

То мав до того право! Вінему

И жінку звів, и замок запалив,

И... Але я не хочу бути судцем

Над питомим вітцем. Небесний го

Всудив, и по заслугі! Але він

Не ждав, аби сини за него мстились,

Бо й сам був Довбуш в себе! И як мали

Метати го в огонь, то він и графа

Вфатив з собов, и так оба в печи

Згоріли!!!

Иван. Чулисьте, як сей безчестник

Вітця ми безчестить?! Але за се

Наложеш головов...

*(Пускаєсь з ножем на Олексу. — Олекса даєсь в бік
и обіймає Івана крітко обома руками.)*

Олекса. Держіть го, братя!

Він обезсебився...

(Гуцули вяжуть Івана.)

Иван. Раби !..

Олекса. Ведіть

Го на долину!

(Гуцули відводя Івана.)

Иван. *(идуци)*

Жуси !...

Олекса. Пріч! за мнов!

(Усі пріч.)

Сема бесіда.

Езуїт. Зараз вітак княгиня.

Езуїт. *(с крийки вибігаючи и прибране с себе змі-
туючи)*

Удало ся! Не згірша маскарада!
Так сватають напередовці ада!
А весіля ще кращесь заведе!
Бо там уже и молода иде!
И справди, що она...

(Княгиня виступає.)

Княгиня. Капеляне!

Езуїт. Госпоже! мою душу! моє —

Княгиня. Знов
Ті твої пересади? Тиж бо знаєш,
Як їх ненавижу! Але до речі:
Ти мусиш ми Івана Довбуша
Від гніву воеводи спасти!

Езуїт. Я?!

Княгиня. Івана Довбуша!

Езуїт. *(до себе)* Чи відти віє?!

Га га!...

(До княгині.)

Най світа ловить!

Княгиня. Світа ловить!...

А иншого ратунку ти не знаєш?

Езуїт. Оден лиш.

Княгиня. И котрий?

Езуїт. Нехай Олекса
За брата князя просить.

Княгиня. Правда! — він
Го дуже любить. — Говориж з Олексів!

Езуїт. З Олексів про Івана?! Пане моя!

Тож ви не знаєте, як братя сі
Ненавидясь?! Олекса предже би
За чорта чорта запросив, як за
Івана.

Княгиня. Щож робити?!

Езуїт. Иишого
Нема тут що робити, як Олексу

Просити, би ненависть свою нині
Нехав, та в князя вставився за братом.

Княгиня. Просиж его!

Езуїт. Я? — Світла моя пане!
Тож ви не знаєте, як гуцули
Мене ненавидя? — А тяр Олекса...

Княгиня. Тож иншого, як вижу, способу
Не має, як щоб я сама Олексу
Просила. — Зарядиж, аби прийшов
До мене!

Езуїт. У сей час!

(Маршалок показуєсь и киває на Езуїта.)

Позвольте пане...

(При відході. До себе.)

Що та любя з людей тих не виводить!...
Як журавель, що в темні мраці бродить —
Так той, кого неволня увяжесь!
Як чорт той з ангелом, що в плуг оден він спряжесь!

(Пріч.)

Осьма бесіда.

КНЯГИНЯ.

Княгиня. Чи ж не щусь жасна та чорна доля
То бідне людзке серце мов шакаль
Плоху ту ланю пуци? — — Глуме долі!
Він хоче різать мя — а я го мушу
Любити! а любити, де у перше
Его я вижу, и у перше го
Любити!... Бо що та любя значить —
Не знала з рóду я! — и відкиж би?
Ні я вітця ні матери зазнала!...
Вітця — як кажуть — мало чорне пекло
Похолонути, мати з нужди, кажуть,
Умерла, а мене, малов дитинов
Віддали в езуїтський монастирь,
И я его оловяні мури
Тогди понехала, як мені
Звелили, з сивим князем сим ити
На слубний вже коверець! — О, Пречиста!
Про віщо не в могилу?... не во гріб?...
Тогди во віки булиби ми очі

Засипали піском — и булаби
 Я не узріла того, що мені —
 Мені до смерти було не побачить!...
 Бо ся любов... о, серденько віщує!
 Не може вийти на благий кінець!
 Не сміє навіть вийти! так як долю
 Ніхто не годен переиначить!
 Да все одно, о, мій ти горе-світе!
 И на могилі виростають квіти!...

(*Пріч*).

Девята бесіда.

Езуїт. Зараз вітак Олекса.

Езуїт. Безумна! — їх толочуть Езуїти!
 А там уже и рицарь мій иде?
 Ходи, ходи! — приломимо копіє!
 Спробуємось, котрий з нас лучше вміє!
 А ти допомагаш, ти невинища доле!
 Ввес світ є наше заповідне поле!

(*Олекса виступає.*)

Олекса. А що?

Езуїт. Меш зараз з нею готорить!
 О, тож то любить тя!...

Олекса. Она?

(*Езуїт потакує головою.*)

О, розкіш!...

Колиж побачу ю?

Езуїт. В сей час! — А маєш
 Же хрест?

Олекса. Я маю го! — Да як го маю...
 То заслужив собі лобу!...

Езуїт. Заслужіж
 Награда! — Тож иди у ті покої!
 В ті двері там! — в куті!

Олекса. О, мій ти раю!...

(*Пріч в замок.*)

Десята бесіда.

Езуїт. Зараз вітак маршалок. Опісля Дзвінка.

Езуїт. А біля раю зараз ад палає!
Маршалку!

(Плеще в долоні.)

Маршалок. *(виступає)*

Слухаю!

Езуїт. Післанець?

Маршалок.

Мав

Давно вже воеводу здогонити.

Бо як я се беспечно перечув —

То князь ще по дорозі и гостину

На добу повернув.

Езуїт. *(плеще з радіщ в долоні)*

О, браво! — А

Трабантиж?

Маршалок. Вибрав що найвідважніщі.

Уже стоя готові.

Езуїт.

Тож до діла!

Але без галасу! — Най Дзвінка прийде!

(Маршалок обертаєсь до відходу.)

А не забудь: найслабші кайдани!!!

Маршалок. Я знаю вже; — и надпилені ще.

(Пріч.)

Езуїт. И се є злишне. — Бо ледінь, що він

Раз на полёваню живцем медведя

Велизного руками голими

Имив, и на остугві, як то щеня

И привів до товариства — той матбути

Понадпилювані кайдани

Опорає. — Лиш скорше, Дзвінко! скорше!

(Дзвінка с топірцем виступає.)

А виділась сама?

Дзвінка. Га! препроклятий!...

Езуїт. Тримайсь на поготові! — А вітак —

Ти знаєш вже?

Дзвінка. Я знаю! — Ти в княгині?

Ти мій! — а не... то в пекло! в пекло нині!!!

(Пріч.)

Езуїт. А там уже и автомат мій іде,
 А іде лютий як той змій! огонь
 Від него аж палає! — О, мій лист
 Пошлужив, вижу! — Жито мое спіє!
 Коса дзвонить! горячий вітер віє!
 А колос мій на косу налягає!
 Ликуй, о Риме! — зараз кров заграє!
 И голови сипнуться твому Богу!
 Ми кров'єв лиш буркуємо дорогу
 У Рим!!!

Одинацята бесіда.

Воввода с поїздом. Езуїт.

Воввода. (з распечатаним листом)
 Тож так они ми дякують
 За мою ласку? мою доброту?
 Сопругу мою ми зневажить? — на
 Мій замок нападуть? — слугу ми мого
 Зарізати? — Mater Dei! — Але де
 Мій син, мій друг єдиний, ангіль мій?
 Олеся Довбуш де?

Езуїт. В темниці князю!

Воввода. Де?!

Езуїт. В катуші мій пане!

Воввода. Хто смів?!!!

Езуїт. Я!
 Я, світлий князю мій! бо княгині
 Не задля гуцула, хоть най и сто раз
 Він Довбуш називаєсь!

Воввода. Чись ся втік?!

Езуїт. Се не перечу, князю! — Бо такому
 Благому добродієви сопругу
 Звести...

Воввода. Води!

(Потикаєсь. Езуїт его тримає.)

Не дай мене, бо паду...

(Слуги піднося борзо крісло. — Воввода паде в него.)

Се так!... мене ніколи не любила...

(Зриваєсь.)

Не! не! — ти брешеш, псе...

(*Паде знов в крісло и весь з великого горя.*)

Езуїт.

Роскажете,

Би свідки? — Дзвінко! Цоро!

(*Обі виступають.*)

Може вам

Ще других —

Воєвода. (*зірвавшись*)

Ката!!! — але не! — на віщо?!

Ту піч там зараз затопити, щоб

Палала як то пекло!!!

(*Кілька урядників прич. — Топи в печи. — На знак*

Езуїта Дзвінка и Цора нишком відходя.)

Деж він, той

Убийця мої слави?

(*На знак Езуїта відходя трабанти на право и ліво.*)

О, О, О!...

А я его любив!...

(*Плаче.*)

Дванадцята бесіда.

На знак Езуїта уводя з одного боку Олексу у слабих кайданах, а з другого унося убитого капітана на марш. — Ті що перше. — Пізніше княгиня.

Воєвода. О, Довбушуку!...

Олекса. Що князю мій?

Воєвода. То так ти дякуєш

Мені?...

Олекса. О, воєводо! — там палає

Жасна як пекло піч твоя! Кати

Стоя готові вже! — Чого ще ждеш?

Чи думаєш, що я вогні тих твоїх

Пеклоних боюся? — Любов до твої

Княгині красної —

Воєвода. И се мені

Ув очі?! — В піч го!!!

Голоси. Проступіться

Княгини!

(Усі проступаються. — Княгиня, у діадемі и багровім плащі, вступає. — За нею їй челядь.)

Княгиня. Як се? и яким то правом
Ви смієте мшатиcь в мої суди?
Я дідичка и паня гуцулів,
И я лиш маю право, суд судити
Над кождим гуцулом, по привілегіях,
Які мені по давних грамотах
Пристоя, и по уговорах наших
В день слюбу, де мені ви присягли
И підписалися, у мої суди
Мені ся не мшати. — Правом тим
Суд з ваших рук кровавих відбераю!
И сей підданий мій —

Воевода. Твій — хабаль!

Княгиня. Я

Не таюся, що він —

Воевода. Невісто! — чи

Ти обезсебилась?!!! — О, змилуйсь, та —

(Хоче уклукати.)

Езуїт. (не допускає)

Се що ви дієте?! — и перед ким
Ви низитесь отсе?!

(Подає му старий папірь.)

Читайте се!

Та вишного славіть, що дав мені
Папірь сей відшукать в архіві вашім!

Воевода. У монастирь з нею!!!

(Княгиню, котрі Езуїт здерає діадем а маршалок плащ, відводя в оден, а тіло капітана віднося в другий бік.)

А їй хабала
У піч!!!

(Усі проступаються, и видко червону піч.)

Верить его!!!

Олекса. (рес на собі кайдани и вириває воеводі шаблю с піхви)

А гой, раби!!!
Я звуся Довбуш ще! — Назад!!!

(Усі, окріч воеводи, утікають.)

Тринайцята бесіда.

Иван з Олексиним топором з одного, Джімір з другого боку, убігають на подрю. — За ними гуцули у зброї и з лушницями. — Воввода.

Иван. *(ще за подрез)*

Де...

(Убігає на подрю.)

Що ти...

Олекса. *(ложить шаблю в кавалки и мече вовводі під ноги, а сам вириває у Івана топір.)*

Що? — Довбуш новітний! той Довбуш, що
О перед ним поганий ляцкий рід
Від нині має витися-звивати,
Як та гадюка чорна в гострих шпонах
Вірла! а ти му перший...

*(Ловить вовводу за груди и тягне го до печи, але на-
думуєсь и тручає го з бридом від себе.)*

Але жий!

Не гуцулу сквернити псом устеклим
Ті чисті свої руки! — Знайже але,
Що від години сеї ніж и жар
Судитиме між нами — кдои аж
Або послідний Лях той невірний,
Або послідний щирий гуцул дихать
Не перестане аж!

На Чорногорі

Як ті вірли зберу я гуцули всі
Круг себе, и, з мечем у кулаці
Желізнім моім руським, не спочину,
Аж докі руські гори ляцкими
Кістками не укрию, так не вкрию,
Аби усі ся забілили, як
Сніги на Чорногорі!!!
Так, кати
Кроваві наші ви, що свої печі
Живими гуцулами топите!
Ніж и пожар судитиме від нині
Між нами! а судить, як судія
Предвічний! — Тож за мнов ви гуцули!
За мнов, о гуцули, як ті соколи!
Абож ту лячку голов переможем —
А не — то своєю з славою положим
За волю!!!

*(Здоймає топір д'горі. — Гуцули ступають крок на
перед, заслона паде.)*

ЧЕТВЕРТЕ ДІЛО.

ПОДРЯ.

Світлиця в Дзвінки. — В затиллі много великих вікон. — На право и ліво двері. — Від дверей у лівім куті навскісь ніч, у правім посадець на дві особи. — У печі огонь, зразу світлицю червоно освітає, вітак тахне, а на решті гасне. — Біля печі столец. — До кола стін ослони з високими опорами, а понад ослонами високо д'горі висить по оленевих рогах усіляка мисливецька зброя, найбільше хреси. — Ніч.

Перша бесіда.

Біля печі сидить Олекса, спершись на топір, и дивиться задуманий в огонь. — Ему на против, на посаді, сидить Дзвінка и пряде.

Олекса. *(не зараз)*

Ти переказувалаєс циганков,
И заклинала мя на мою матір
И волю гуцулів, у тебе бути.
Чого отсе? — Що маю знати?

Дзвінка.

Те

Що воєвод всю шляхту вже зібрав,
И хоче в таборі на Чорногорі
На вас напасти.

Олекса.

Сего чути, що

Вже й оробці по стріхах піють, — не
Прийшов сюда я, Дзвінко! — Народу
Присяг я на топір сей, що поріг твій
Не переступить моя вже нога,
И якби гуцули довідались,
Де вечерничу я — не знаю — щоби
Сказали! — Але ніч як в розі темна —
Тож и не міг я серцю дати стриму,
Але по тиху викравсь, би тобі
Подякувати, Дзвінко! вік тобі,
Подякувать! — Бо ти се була що
Ивану, мому брату, знати дала
Про мою ту жасну пригоду в замку!
Ти и топір отсей ми передала!
Житя!... топір!... О, кількож я тобі
Подякувать не маю!...

Дзвінка. *(нишком)*

Бзуйте!

Ти Бог не чоловік!

Олекса. Ти кажеш?

Дзвінка. Кажу —
Де давна наша та люба поділась...

Олекса. Минулася!...

Дзвінка. Тож и люба минає?

Олекса. Ба!...

Дзвінка. Якжеж, Лесю?! — ти любишь вже більше
Не думаєш?

Олекса. О, не вже!...

Дзвінка. И для чогож?!...

Олекса. Бо я не хочу! бо не смію! бо
На сей святий топір я гуцулам
Присяг, що доки волю не добуду —
Любити вже не буду! — А що я
На сій топір присяг —

Дзвінка. (*сміючись*).
Ха ха ха ха!...

То ти доправи віруєш в сю байку?!
То вся Довбушукова сила й слава
У сі тупици має бути закута?!

Олекса. (*зриваючись*)
Ти що се кажеш?!!!

Дзвінка. Що? — лиш щирю правду!
Коли отсей топір вам є що є —
На віщож гуцулам аж Довбуша
Або й кого? — — Хай опуда з солом
Вберуть у сей чепіль — тай сталося!
На віщо мужів ім?

Олекса. О, Дзвінко! Дзвінко!
Аби мідкі я твої ті слова
Не знав, що вже не раз з розуму мя
Зводили — то таке моглоби статись,
Чогоби Довбуш перед Довбушем
Не відповів! — Усе бо ще, о, Дзвінко,
Несамовита твоя та краса
За серце моє торгає, неначе
Пеколними кліщами! — Але не!!!
Желізна піч на замку воеводи
Зробила з мене Довбуша! — Для тогож
Здорова будь!

(*Хоче ити.*)

Дзвінка. (*не пускає*)
Олексо!...

Олекса. Най! — пусти мя!

Дзвінка. О, милий мій!...

Олекса. Невісто!!!

Дзвінка. *(тягне го силов до себе и силує сидати)*

Найже и так:

Не буду тя сперать! — иди собі!

Але оден ще раз..

(Обіймає и цілує.)

Олекса. *(вириваючись.)*

Лиши!!!

Дзвінка. Оден ще...

Олекса. Що робиш... бійся Бога...

Дзвінка. Милий...

Олекса. Дзвінко!!!...

Га! яж не Бог! я чоловік... Одну лиш

Вповіж мені ти правду — а вітак —

Най дієсь божа воля! — Штефана

Строїла ти чи не?! Строїла? — не —

Дзвінка. Не...

Олекса. Дзвінко!!!

Дзвінка. Не! на Бога!!!

Олекса. Тож и я

На Бога присягаюсь, що від нині

Я твій! на віки твій! — Що гуцули

По мені вимагають? — Хайби були

У перед серце з мене вирвали

И кров мою у кригу леду стяли!

Я волю й славу гуцулам добуду!

Але мені и моему коханю

Нехай ю дякують, а не якісь

Там казці старосвіцкі, для дітей

Лиш нерозумних гожі!!!

Дзвінка. Мійжеж милий

Дотримає ми слова?

Олекса. Як?! — ти омпиш?!

(Подає їй топір а сам здоймає руку до присяги.)

Топір тобі отсей в поруку Дзвінко!

Бажай при нім, що найжасніше в світі!

Бажай и людзку душу! ба бажай

И голов Довбуша — а Довбуш мече

Ю Дзвінці по під ноги! — Присягаюсь!

Як Довбуш ем! як Довбуш називаюсь!!!

(На се бє світло луниці у вікна и стає в них Ла-
гадин и кілька гуцулів. — Дзвінка ховає топір.)

Друга бесіда.

Иван. — Ті що перше. — Вітак Джімір за подрев.

Иван. (ще за подрев)

Де, де він...

(Убігає з голов шаблев на подрю.)

Тож ти так дотримуєш
Присягу твою нам?! — И що отсему
Ти чортови в сі хвилі присягав?
Отрійниці сі чорні —

Олекса. (тягне шаблю)

Боронися

Ти клеветнику...

(Коротка але завзята буча. — Иван вибиває Олексі
шаблю з руки, при чим его легко раниць.)

Иван. (цофавсь назад)

Кров!!!

(Хвиля. — Олекса зав'язує собі рану.)

Але ся кров

На голов хай убіяниці отсеї!

А ти...

(Ловить Дзвінку за монество и кладе їй шаблю на
груди.)

Признайся або гинеш...

Дзвінка. (паде на коліна)

Милости!!!

А все вповім! усе!...

Иван. Старого Дзвінку

Ти не строїла нешто?

Дзвінка.

Ріж мене!

Бо я го строїла! але все через оттого...

Олекса. (закриває собі очи.)

Чорте!...

Иван.

А тогди —

Жасної тої ночі — то не ти
С тим шайтаном, тим чорним Езуітом,
Го зрадила, продала, а вітак

Аби подяку заслужить си в сего,
Мені прибігла знати дати?

Дзвінка. Зрада!!!

Иван. За нюз як гадина загинеш...

(*Обертає шаблю держев и хоче ю убити.*)

Олекса. (*боронить*)

О,

Лиши, мій братчику! — не суки кровёв
Поганить чисті твої руки...

(*На подвір'ю чути два набой.*)

Джівір. (*за подрев*)

Калфо!

Се рушить воевода з своёв шляхтов,
На табір наш напасти!

Гуцули. (*притьма*)

Много їх?

Олекса. (*здоймає з землі шаблю. — Грізно:*)

Се гуцулам ні знать та ні питати!

(*До Ивана.*)

Ти право йдеш у табір и заложин
Усі плаї и приступи!

(*Иван пріч.*)

А ви

За мнов усі!!!

(*Иде, але у дверех обертаєсь.*)

А ти, отрійнице!

Проклята будь в каміне та в озіре!

И кожний, хто від нині нешті вірить!

За мнов!!!

(*З гуцулами пріч.*)

Трета бесіда.

Дзвінка. Зараз на се Цора.

Дзвінка. Пропала я!...

Цора. (*ще за подрев*)

Так! так! пропала!

(Виступає.)

А я с тобов! обі есмо пропали!
Він своєми шпіонами усе
Довідавсь, и ктггини заприсягсь,
Обох зарізатъ нас!

Дзвінка. Неделе!...

Цора. Бо
По через гріб наш подати руку
Му ляшка присягалась!

Дзвінка. Горе!...

Цора. А
С під барди ката наші голови
Бажає у колач весільний!

Дзвінка. Вай!...

Цора. А тут стоїть уже й кровавий ковбок,
На нім широка остра барда, ясна
Як зеркало, а білі лютий кат из
Закоченими рукавами. — Лупнув
Черленими очима як той звір,
Ухопив остру барду — блиснуло
Раз д'горі а в долину раз — гукнуло —
И Дзвінки красна голов покотилась
Кровава у пісок!

Дзвінка. О, я пропала!..

Цора. Пропалаєсь, нещасна! — Але не ще!
Бо Цора ще живе! бо Цора дасть
Ратунку бідні Дзвінці! Цора Дзвінку
Пімстить!...

Дзвінка. Усе пропало!..

Цора. Що пропало?!
Лиш умерлі пропали! потроєні!
У огнях погорілі! — А живі
Мут мститись!

Дзвінка. О, би можна!...

Цора. Ти щеж омпиш?!
Хібаж він громовий топір той свій
У тебе не лишив?

Дзвінка. И справди...

Цора. Дай!
Подай мені его на мої руки —
А красної княгині душечка
На той світ поленула! — Фуррр....

Дзвінка. А вінжеж?

Цора. За не в як той орел! — Аж воздух ме
Шумить!...

Дзвінка. *(подумавши хвилику)*
Нехай шумитьже!

(Подає Цорі топір.)

Наж ти го!

Коли не хочеш моім бути, враже —

То чортів будь! — Нас двох лиш смерть розвяже!

(Обі прич.)

ПЕРЕМІНА ПОДРІ:

Гуцулський табір на Чорногорі. — До кола чорний ліс. — По через ліс кілька плаїв, а по під ліс до окола намети с смерекового любя. — Перед кождим наметом ватрак с кужбов, а на кожді кужбі чавун або кітлик. — Ранок.

Четверта бесіда.

Иван и Лагадин виступають, оден с правого, другий з лівого боку. — Далеко чути стрібу.

Лагадин. Там гучно, чую, банкетують?

Иван.

А

Я тут!... О, лучшеб був мене зарівав!...

Лагадин. Ще ані раз не пізно! — Але як
Довідавсь ти, що він пішов до Дзвінки?

Иван. Від Цори, як и все! — О, зависть та
Дівоча!...

Лагадин. Диво! — Чую, що она
И Джімірови сприіла, що князь
На нас в похід се рушить?

Иван. А вгадавбись,
Она се відки знає?

Лагадин. Ну?

Иван.

Усе

Від того Бзуіта! — И не то ще —
Але він на умисне ю післав,
Нам знати дати.

Лагадин. Чорт хіба лиш чорта

И зрозуміє! — Але як твій брат —
Та так забутись міг!...

Иван. Мій бідний братчик!...

Лагадин. А ти его ще жалуєш, Иване?!

Богато тисяч гуцулів-чоло
На ту присягу, ту его, на осліп
Идуть за ним у темні гори сі —
А він...

Иван. О, як за нісенітницю

Его ви зараз ляять знаєте...
О, лайте, гуцули! — Але о тут,
У сих грудех таке му серце бе,
Яке нікому в світі ще не било!
О, би такий лучай мені ся лучив,
За него голов свою положить,
Або хоть и спасеніє душі —
Від разу положивбих!

Лагадин. Ти?! — за него?!

Хай розуміє се, хто може! я
Не розумію сего! Можеж бо
Така ненависть у таку любу
Як раз перемінитися — то вже
Не знаю! — — Тиж роби собі, як хочеш!
А ми бо, гуцули, ми будемо
За то присяголомство, то его,
Бажать від него оправдана
На кров!!! — Він хто такий! — що за оден?
Аби над нами так зухвало книтись?
Хіба не через него буча ся
Кровава завелася? — Через кого
Кроваві ті погої нині грають?
Ті людзкі душі розсипаються?
Не через него може? — — О, се добре
Ми знаємо! и хай нас стережесь!...
Хай стережесь! — Одна лиш искорка —
А бочка с порохом уже й в повітрі!...
А хто на ні сидить? — Той що сидить!
З огнем собі нехай він не жартує!
Бо в гуцулі як мета раз закипить...
Не нешта: але й Бог не загасить!!!

(Прів.)

Пята бесіда.

ИВАН.

Иван. То загасить брацка ю щира кров!!!

Два рази від невістобійства він мя
 Боронить, два мене від Каїна
 Гріха: и добре, любе слово лиш
 Для мене ма' — а я аби его
 В одно ненавидів, в одно стигав,
 Бажалиб гуцули? — и то для того лиш,
 Що и они его ненавгця?
 И то лиш за малу провинку,
 Лиш за одну его маленьку ваду
 Ненавидя? — — О, не, ви гуцули!
 Аби и пекло повне люти и
 Ненависти на него встріть устало:
 Ся вірна моя грудь его застане!
 И не то ще — але хай на него встане
 И сам Бог!!! — — Та якжеж Джімір там иде!...

Шеста бесіда.

Джімір, кровавий и порубаний, з зброєв воеводи —
Иван.

Джімір. Побіда! — Воевод и шляхта в наших
 Руках!

Иван. О, слава Богу!

Джімір. За що Богу?!

Олексі лиш Довбушукowi слава!

Їму лиш! гуцулови з гуцулів!

Иван. О, братчик мій!...

Джімір. Твій брат?! — Хіба тебе

Родила львиця? — чи отець твій — Бог?!

Він братом зве его!...

Иван. Уповідай бо!

Джімір. Уповідати?! — я уповідать?!

Бояни муть у богатирских піснях

Та в струнах золотих! — Я вповідати!...

Поменники з маймуру! поки світа!

И поки гуцулів!

Иван. Тож воевод

В полоні?

Джімір. У полоні! — О, про віщож

Мені не довелося або тобі

С таким то рицарем до міри стати,

Як воевода той!...

Иван. Так жваво бивсь?!

Джімір. Як той орев з вірлами! — Але там
Идуть! — О, подивися лиш, Иване!
Та надивись, коли ще рицарів
Не видів з роду ти!

Сема бесіда.

*Олекса, порубаний и на ногу налягаючи. — З ним роз-
брований воєвода, также порубаний и с перевязанов го-
ловов. — За ними ведуть гуцули розбровену шляхту.
Ті що перше.*

Олекса. То тут аж, князю,
Пригадувать ти маю твоє слово?
О, се не по шляхоцки!

Воєвода. Будьже ти
Хоть шляхотніщий, та роби кінець!
По соромі таким — на віщо и
Одну мінуту жить!...

Олекса. По соромі?
Хиба ти з жусами се справу мав,
Чи що? — Я можу зараз вас пустить,
Та наново ся попрубуємо?
Чи хоч?

Воєвода. Нам доста й сего!...

Олекса. Але хто
Таку нещасну раду дав тобі,
Ити на нас с сев горетков людей,
Неначеби на шайку злодіїв,
А не на нарід, що о свою волю
Він оруже підніс? — — Як? — ти мовчиш?
Хто се тебе нараєв — той би варт
Отут стоять, не ти!

Воєвода. О, щоб то я лиш!...

Олекса. *(поводить очима по шляхті)*
Я розумію, князю! — Але то
Найкращий витязя вінець — нещасте
И в супостаті чтити. — За для тогож
Дарую волю ти, и всім с тобов!
А хочеш другий раз нас посітить —
То прошу більше гостей брать з собов!
Ми маєм с чим приймать!

(До Джіміра, що нишком слёзи утєрає.)

А що мій Джімір?

А вадь, що вітер, той гільтай, задув
Ти запороху в око ?

Джімір. *(Мече зброю воеводи Олексі до ніг)*
Калфо мій!

(Хоче Олексу обіймати,)

Воевода. *(его перебігає)*

Не гнівайсь, друже! — мій тут перед...

(Обіймає Олексу.)

Серце,

Що так велично, так шляхотно бе —
Варт бити и на княжеских грудех!
Два рази дякую тобі я вік —
Нехай и третий ти го дякую!
Ще мавбихся одно спитати в тебе...
Але нехай! — Любу матбути так
Усилувати годі, як побіду,
И обома, здаєсь, владіє воля
Надземна. — За для тогож ты прощаю,
О, Довбуше! — А вам, о, гуцули:
Даю и віддаю ту вашу волю
Здобуту, не даровану! и ю
Вам віддаю на віки! все прощаю!
Усе вам забуваю! все! усім!
На всігди и за всігди! — Тиж, о, Довбуш: —
Вели, коли й куда ти грамоту,
Вже королем и соймом потвержену,
Післати ?

Олекса. *(киває на Джіміра, котрий відходить и за-
раз с прекраснов шаблев вертає)*

Воля твоя княже — то
Пришли ю нам у гай святий, де ми
По давньому звичаю праотець
Богам старим ся нашим покланяем.
А шаблю сю:
Прийми, о, князю, в памятку від мене
На нинішну Вартоломія днину!
И сю святу, величную годину!

Воевода. *(приймає шаблю)*

Величную во віки и віков!
Одна нам мати! и одна нам кров!

*(Воевода з шляхтов у оден, а гуцули, опріч Олекси и
Ивана у другий бік пріч.)*

Осьма бесіда.

ОЛЕКСА. ИВАН.

Олекса. И якжеж, братчику? — Чиж мати наша
Не була ми віщунков? — — Ниніж не
Вартоломія день? — и не добув
Я волю гуцулам?

Иван. И то у день
Ватроломія!...

Олекса. Якжеж? — що тобі?
Що в тебе на душі? — — Але я ще
Питаюся!... Запевне мій оттой
Тоїнічний нерозум? — О, та Дзвінка!...
Душа моя віщує, що та нешта
Ще всіх підотне нас!... А ще до того
И ярість моя пренещастна та!...
На брата рідного единого
Здоймати ніж!...

Иван. Ще й в день Вартололомія!...

Олекса. Чиж мусить мнов той невсипуций чорт
Владіти вельми так?... О, він з усіх
Чортів найзлющий!... И не стямимеся,
Коли тя потай вхопить и у кров
Брацку тобов він шпурить!...

(Весь з горя.)

Иван. И то в день
Вартоломія!... Але що тобі?
Що, братчику єдиний мій та милий?
Чого так распучать? — — Чи може рани
Так дуже тя боля? Чогож не сядеш?
Оттут си сядь! на камінь! лиш поволи!
Я тя триматиму! — — Чогож бо й ходиш
Без твого топірця? — він де? — в наметі?
Я принесу ти го? — Принести?

Олекса. О...
Мені его й без тебе принесуть!...

Иван. Ох Боже ж добрий мій!!! — Чи ти его
Лиш в Дзвінки не лишив?!

Олекса. Нє! не лишив!
Але подарував!...

Иван. О, Прабог!!!...

Олекса. И
Сам Прабог не поможе ми! — Кривоаво

Его я буду мусів викупать
 Матбути! о, кроваво, брате мій:
 Бо що я у горящі нещасливі
 На той топір святий їй присягав...
 Аж сум мя поберає як згадаю!
 О !!!.....

Иван. *(глаголить его)*

Не журись так, братчику мій любий!
 Не припускай собі до серця так!
 А хоть и той топір ти їй завдав —
 Хто знатиме? — — Се правда вже, що як
 Би гуцули довідались... Але
 Они чей не довідаються того!
 Онаж тебе любила?

Олекса.

Сегож я
 И боюся! — О, сон мій!...

Иван. *(сидить коло Олекси)*

Добре, що
 Мені ти нагадав! — Се про який
 То срібний хрест на передвчера ти
 В просонку говорив?

Олекса. Про срібний хрест?

О, срібний хрест той, брате! — Мати ми
 Про него вповідала тай казала,
 Аби нікому в світі я про него
 Не уповів! — Але тобі, братю —
 Що мігбим затаїти?

Иван. О, вповіж!

Олекса. И так мені она уповідала,

Що є в нас три сестрі, и що над ними
 Жасна та темна тайна се тяжить.
 Яка — не хтіла мати уповісти,
 Хоть як ю не благав я! — Тільки лиш
 Сказала, що у день Вартоломія
 Ми сестри наші найдемо.

Иван.

У день
 Вартоломія!... Але що с хрестом тим?

Олекса.

По нему наймолодшу ми сестру
 Пізнати маєм.

Иван. В день Вартоломія!...

И хрест той в сні показувала мати
 Тобі?

Олекса.

Й то так, що зараз бих его
 Намалював! — Кров з него капала,
 А мати все его здоймала д'горі
 И усіма кричала голосами,

Аж чупер ми вставав: „Диви! диви!
 Як воріг чорний ріже ти сестру!
 Як топить ніж в ій серце! ніж в ій серце!
 О, затопи и ти му ніж у серце!!!

Иван. Ще й в день Вартоломія...

Олекса. Ніж у серце!!!

И срібний хрест усе тримала д'горі,
 А з него кров чурком чуріла!...

Иван. В день
 Вартоломія!...

Олекса. Що ти?! — Таже се
 Мені лиш снилося?

Иван. А там уже
 И на́яві иде!

(Оба зриваються на ноги пеначе божевільні.)
 О, обгорніть нас
 Усі небесні сили ви!!!

Олекса. Га га!
 Він скорий, брате, чорний ангіль мій,
 Де справа йде о душі...

Дев'ята бесіда.

Цора с топором. Ті що перше.

Цора. Він одну лиш!
 Одну! и то лиш лячку!

Олекса. Га!...

Цора. Одну лиш!
 Ти побілів? — таж предсе їх по тисяч
 На днину мордував? — А нині про
 Одну скупуюєшся? — Се ходить о
 Топір святий сей ваш?

Олекса. А хотьби йшло и
 О голов Прабога!!!

Цора. *(жасно сміючись)*
 Ха ха ха ха!...

Як жус за божі голови ховатись
 Хороше вмє! — Ха ха ха ха!
 Тут божа голова нічо тобі
 Небоже не поможе! тут иде

О славу гуцулку и о присягу
На їх — топір !!!

Иван. Що, чорте —

Цора. Ляцку душу !!!

Олекс. Не! — хоть най зараз свою дати мушу !!!

(Пріч.)

Десята бесіда.

Ц О Р А. И В А Н.

Цора. Ха ха ха ха ха!.... Ха ха ха ха!...

Дивіть на сего жуса з жусів! — О,
Дивіте! — Присягались вміє, що
Сам Тіфонби здрігся — а теперь .
О перед ляцков душечков однов
Дрожить як та трепета! — Ха ха ха!...

(Глумиться)

„Топір тобі отсей в поруку, Дзвінко!
„Бажай при нім, що найжасніше в світі!
„Бажай и людзку душу! — ба бажай
„И голов Довбуша — а Довбуш мече
„Ю Дзвінці по під ноги! — Присягаюсь!
„Як Довбуш ем! як Довбуш називаюсь !!!
Ха ха ха ха ха!...

Иван. (паде на коліна)

О, змилуйся!

О, змилуйся, катине! — В нас є двір!
Велике господарство! — Все бери!
Лиш змилуйсь!

Цора. Душу!

Иван. Золото и срібло
У нас —

Цора. Я хочу душу !!!

Иван. (витягає с череса ніж и подає го Цорі)

Утопи го,

Язе, у моє серце! — Мою душу
Прийми за —

Цора. Ляцку душу !!!

Иван. (здоймає руки)
Молю тя !!!

Цора. Ти тут мені ще торгуватись меш?!

Га, ну — то гуцулів я запитаю,
Чи свій топір они —

(Хоче йти.)

Иван. (зриваєсь на ноги и тримає ю)

О, стій, скажена!

Кажи! котру ти душу...

(Цора шепче му в ухо.)

Чорте!!! — Га!

Але нехай! — Дістанеш твою душу!

Хоть свою пострадать за ню я мушу.

У мене брат оден!

Цора. Олекса Довбуш!!!

Ходиж!!!

Иван. Ходи, кровава ти катине!..

Цора. (до публіки)

Так, каже Езуїт, у Римі чиня!

(До Ивана)

Ходи!!!

(Тягне го мов неживого за собов. — По другим боці
показуєсь Лагадин и кілька гуцулів. — Заслона паде.)

ПЯТЕ ДІЛО.

ПОДРЯ.

Прогалъ в святім гаю, до кола кидра и осина. — У середині жертвенник, на нім живий огонь. — С переду на ліво Марти гріб. Ніч дуже зорешлива.

Перша бесіда.

Гуцули в крузі, магічно освічені огнем з жертвенника.

Біля гробу стїїть Олекса, з опечатуванов грамотов у руці. — Він блідий и смутний.

Олекса. (по урочисті хвили)

О, братя гуцули! — Уже тих кривий

До волі синалось, и гуцулеких,

И ляцких! — Мира пресвятий вінец

Теперь витає нас! — В сі грамоті,

Во имени сенату й короля,
Наш честний воевод нам давну нашу волю
Вертає и твердить!

Гуцули. На много літ
Король и воевод!

Олекса. И варт є, братя,
Сим добрим словом величати їх!
Бо що той ад — горячий и кровавий
Є мести міч, и мимо волі мусить
Аби як голуб чистая рука
Ним осквернитись, як его ухопить! —
Чияж бо сила, гострими язики
Пожару поводить? — чия, ваги
Престрастій диких людзких воротать?
Да сему вже кінець, о, братя милі!...
На чорних згарех, могилах кровавих,
Зазеленіє, закрасується
Небавом мира рай и своєми
Витатиме нас вітами!

Гуцули. Мир! —
Мир!

Олекса. Так! мир, о, братя милі! — ангіль той
Благий небесний ме від нині вже
Витати меж Дяхом и гуцулом,
И чей во віки! — А теперь, о, братя!...
Позвольте, нім сей скорб я дорогий
Складу у ваші руки — він годинку
Спочив на сі могили!

(Кладе грамоту на гріб.)

Мати! мати!...
Ти перва жертво гуцулскої волі,
И тої прежасної ночі, де
Желізна піч та вже на твого сина
Палала як то пекло! — Га!... таков
Любов то материнске твое серце
Для сина било, що аж перестало,
Учувше вість таку ему погану! —
Прости его!... и глянь прощаючи
На сина того твого блудного,
Що так нескоро аж він на вернув
У праведную путь! путь Довбушів!
Путь гуцула! — О, мати!...

(Хвиля.)

Але не
Мені самому лиш тужить годиться

На сі святі могили! — Рідний братчик
 Годиться ще до мене! — Деж він є?
 Ніхто не знає?

Джимір. Рано виділи
 Їго с циганкоїв ити.

Олекса. *(бере з ярости грамоту и мече під жертвенник)*
 А вадь, що

Він того чорта препекольного
 Послухав?! — Тихо, руки! тихо, кажу!
 У мене брат оден лиш!

(Рве за череса ніж и мече го далеко від себе. Хвиля.)

Га! а як

Він того чорта чорного послухав?
 Як Довбушівске чисте то имя
 Він осквернив, то славне гуцулске
 Він осквернив, убоєм осквернив?
 Га!... Але не! — не може бути сего!
 Він сего не вчинив! він Довбуш предсе!
 И брат мій! — Га!... А якжеж предсе се він
 Зробив? — — як та уся его люба
 Останних славних день, що він ми ю
 Показував — лиш лицемірство було,
 Пекольне, чорне лицемірство лиш,
 Аби ту славу мою утопить?
 Се так а не иначе! — так не инак!
 Бо якжеж и моглаб така ненависть
 Так скоро у таку любов горячу
 Змінитися? — а ще така ненависть!...,
 О, аж теперь тебе я пізнаю,
 Ти лицемірнику! и горе ти,
 Як се тебе я добре розпізнав!
 Тогди обом нам лучше булоби
 Аби на сей ми світ не народились
 Були! — Бо ні той давний світлоносний
 Наш Бог и з усіма сімма мечами,
 Та ні новий той христіанський из
 Всіма архангели...

(Видивившись, перестрашений, на право.)

О, обгорніть мя !!!...

*(Иде потич, руки від себе, назад. Огонь на олтарі
 гасне.)*

Друга бесіда.

*Іван, з одним срібним а з одним золотим хрестом
 у ліві, а старим наперем у праві руки. — На право*

*Лагадин з громовим топором, на ліво Цора с кровавим
ножем. — Кілька гуцулів з лушницями. — Ті
що перше.*

Олекса. Той хрест !!!

Иван. Сестра ти шле єго у дар!

Я відшукав ю тай — зарізає!

Олекса. Та й...

Иван. Зарізає! — Ниніж день —

Олекса. *(вириває у Цори ніж и просажує ним Івана.)*
Останний твій...

*(Мече Цорі ніж у ноги, иде потим назад и припадає
сидьма на гріб.)*

Лагадин. *(мече Олексі топір о перед ноги, а сам ловить
потикаючогося Івана.)*

Стій!!!

Иван. День Вартоломія...

(Умирає.)

Жди!!! — Ого...

(Припадає коло умерлого.)

Той хрест...

Цора. *(вириває Іванови оба хрести и підоймає срібний
д'горі)*

Він осьде! Тиж го пізнаєш?

И я!!!

(Підоймаючи золотий.)

А сей? — — матбути лучше ще?

А то сипить! — а то ся искри сиплють!

А то кровава полонінь бухає

В гору! а Цора перед нев стоїть

А бідна Цора перед нев стоїть

З великими желізними кліщами,

Та чорні кости з жару витягає

Черленого як Тіфон! витягає

По одні, и гасить їх — слёзами!

Не не! не слёзами! а кровёв! кровёв!

*(Підоймає ніж, що їй Олекса о перед ноги був верг,
и здоймає го високо д'горі.)*

Довбушуковов кровёв!

(Пріч.)

Трета бесіда.

Ті що лишились.

Джівір. *(що зараз по збосви Івана побіг до Олексн и коло него на праве коліно припав)*

Лесю ? — — брате ?

Олекса. Не видиш ? — там лежить...

Гуцули. О, Боже!...

Лагадин. *(виймає шовкову ширинку и затикає нев рану умерлому)*

Ще

Не вичерпалась кров твоя, о, бідне

Ти серце ? — — В гуцулских, як вижу, грудех
Богато є крови...

Джівір. *(зриваєсь, иде до Лагадина, и торгає его за плече)*

Тиж думаєш —

Що лиш у твоїх грудех серце бесь ?!

Уповідай ! що сталося ? — Він справди

Княгиню смутчу ту зарівав ?

Лагадин. *(зриваєсь и тягне ніж на Джівіра)*

Меш

Мовчати, псе ?!

Джівір. То не ? — Кудаж ходив він
С циганков тов проклятов ?

Лагадин. Де ходив ?

Отсего різника ходив він славу

Кроваво викупати ! гуцулску

Ту славу викупать, хотяйби и

За вражу ляцку душу ! — Се его

Єдина є вина ! — — Бо як ми нині

У монастирь прийшли, куди циганка

Устекла нас вела, и у келію

Уходимо и видимо, що проклята

У викуп за топір княгині душу

В нас править : то тогди він аж не стямивсь,

Аж руки опустив, и став, неначе

Той камінь без душі !

Джівір. А щож княгиня ?

Лагадин. Сидить и ті хрести два обзерає,

И сей папір читає, що, як нам

Конаючи вітак уповідала,

Сегодне рано Єзуїт прислав їй.

Але як скоро тільки нас узріла,
 И на Івана глянула — тогди
 Поважно, як цариця та, встає,
 До нас иде, Іванови хрести
 Й папері подає, и так му каже:
 „Іване Довбушуку! се усе
 „Подай Олексі, и кажи ему,
 „Що я ему сестра а він мій брат,
 „Бо нам отец оден, бо моя мати,
 „Княгиня Роксолана, го любила,
 „Як я тебе отсе, Іване мій!
 „Але небесні сестрам запрітили
 „Любити рідних братів! так любити,
 „Як я тебе се люблю! — — Серцеж бо
 „Законів не питає — за для тогож
 „Єго навчити треба се — от так!!!
 И не доказавши ще — рве ніж
 Іванови зза череса — и топить
 Єго собі у серце — нім ще ми
 Ю з'упинить завстигли!

Олекса.

О! О! О!...

Лагадин. *(до умерлого)*

А ти мовчиш, убитий? — — О, колись
 За тебе Господь з неба заговорить,
 И в громах-блискавицях запитає
 У сего різника кровавого
 О твою вірну душу! вірности
 Святої ради!

(До гуцулів.)

Поможіть ми, братя,
 На бік єго віднести, а вітак
 Му гріб тут викопать!...

Олекса, *(зриваєсь и рве Джімірови ніж зза череса)*

Копайте два!!!

Два —

*(Хоче собі ніж у груди садити, але з'упиняєсь, мече
 ніж прих, и хапає топір.)*

Але що в гадюки запитаю,
 Що сей нещасний в неї завинив?
 Бувайтеж ми здорові, гуцули!
 Побіди, волі, слави перше свято
 В Дзвінок ми наших мемо святкувати!!!
 Га га....

(Прих.)

Джівір. Нехай и в чорта в пеклі буде!
Де калфа ме — там и его муть люде!

(*Пріч. Гуцули за ним. Лиш кілька лишаються, беруть умерлого и віднося. — Лагадин за ними.*)

ПЕРЕМІНА ПОДРІ.

Рицарска саля в замку, до банкету приладжена. На чолі стола крісло для воеводи, а перед ним на столі великий золотий кубок. — На за- тиллю много високих вікон, а помеже вікна образи праотец воеводи. — На против крісла воеводи великий образ папи римского. — Ніч. — Саля лиш слабо освічена.

Четверта бесіда.

Езуїт. Зараз вітік маршалок.

Езуїт. (*обзирає запечатаний лист и ховає го в пазуху*)
Так! гарно затопив вам, о Ляхи ви!
Тож упрівайте кровів!

(*Плеще в долоні — маршалок виступає.*)

Маршалок. Що розкажуть
Отец профес?

Езуїт. То ти вже знаєш, що
Святий наш генерал професом мя
Именував? — — О, наша старшина
В награді не скупа! — — Усеж готове?

Маршалок. Усе як ви казали.

Езуїт. Скарб? ювелі?

Маршалок. Усе вже на возах.

Езуїт. Щасливаж
Дорога! — Тайники?

Маршалок. Усе.

Езуїт. Й тобі,
О, гордий замку ти, щасливая
Дорога! — Як давно ти нам вже служиш?

Маршалок. Три роки.

Езуїт. Вмоім листі я с похвалов
О тобі спомянув. — Сподійсь нагороди!

(*Тягне нишком штілет. — Про себе :*)

Ще й езуїткої!

(*До маршалка.*)

Тож дожидай мя

У брами кладбища! — Взяв вороні?

Маршалок. Як ті чорти!

Езуїт.

Идиж же!

(*Маршалок прич.*)

А вітак

Щасливая дорога на посаг!

Бо монастир непозамиканий

Ме сеї ночі ночувать!

(*Ховає штілет и виймає маленький золотий хрестик на чорні остугві.*)

Котріж

Би то и двері були, би отсему

Не отворилися? — — Щасливаяж

Дорого! — А и князь мій гордий мусить

В дорогу нині! в ті благі краї,

Де воля та росте неначе вербе!

(*Ховає хрестиль, виймає фіолю, и порожнить в кубок.*)

Сей трунчик на дорогу... а й сам Атлас

Той дужий землю пустить в ад — та й сам

Полетить без душі за нев! — Щасливаж

Дорога в —

(*Образ папи палає огнем на хвильку и зараз гасне.*)

Пекло !!!

(*Обезсоблений, з наїженим чупром, очі в стовп.*)

А у пеклі, кажуть,

Там топють душі у великих печах

Желізних — а за грубники — чорти!

Не не не не не не! — бо Єзуїти

За грубники! — Але они, буває,

За красними ляшками поглядають,

То часом лучиться — що душечка

Втече! — Хто йме ю? — я!!!

(*Ніби ловить щось у втру.*)

Га га! — а ймив?

Ти хто? — нехай подивюсь... Не не не!

Не красної княгині душка ти!

Бо ту я знаю! — Та гуля' собі

По Чорногорі, рве барвінок, рожі,
Та уквітчає в ні кресак Іванів,
А Єзуїти муся з боку лиш
Дивитися —

(За подрез чутти тропит, бренькіт шабелъ и сварню
шляхти. — Єзуїт хаменитсья.)

Се де я? — — що я? — — Га?

О. Єзуїте, уважай, бо чорт
Фігляръ, и душі людзкі возом ловить!
Як заяці! — Идете вже? — — Ходіть!

Пята бесіда.

Той сам. — Воевода, шляхта, урядники, слуги з лущиницями. — Шляхта при шабли. — Воевода при тій, що дістав від Олекси в дар.

Воевода. Що ще, пани? — Якуби ще ви напасть
На мене ще не склали? — Mater Dei!
То мав хібаж я вас усіх, та ще
Й себе під ніж опришка я завдати,
Як Довбуша ви звать се любите?
Похід сей честний був як може бути,
А Довбуш обійшовся краще князя
Або там рицаря якого небудь:
Тож я щоб, ляцкий князь, та дався був
Від него завстидать? — Від гуцула? —
О, се ніколи в світі!

Молодий шляхтич.

Ми лиш вас

Питаєм, хто вас радив, шляхту, нас,
На встид такий вести?

Воевода. (тягне шаблю)

Хто! — Sanguis Dei

Оттого чорта чорного питай,
Що доти не давав ми супокою,
Аж доки —

Єзуїт. Я?! — Мене ви важитесь

Мішати у діло, що и божевільний
Би був не видумав?! — Ха ха ха ха!...

Воевода. Се твій остатний сміх...

(Пробиває го шаблев.)

Усі. (даються назад)

Свят! свят!

Езуїт.

Дорога!...

Щаслива...

(Гине.)

Воєвода. *(шпурив шаблю пріч, ухопив затроєний кубок, и випив го одним духом аж до дна)*

Гу! що за вино!!! — Ёго

(Показує на образ.)

Оттой матбуць благословив мені...

(Паде у крісло.)

О, Риме! Риме!... твої вина...

(Гине.)

Старий шляхтич. *(по хвили, коли оден з урядників здохнув, що Езуїтови був з пазухи випав и его молодому шляхтичеви подав)*

Люті!..

И скоро завертають голови!...

Але в сам перед занесіте трупи

В каплицю!

(Урядники беруть воєводу, а слуги Езуїта, и винося.)

А вітак —

Молодий шляхтич. *(прочитавши лист)*

Втікайте! о.

Втікайте! ми на пеклі стоїмо!

Всі тайники набиті порохом!

Всі гноти вже горя! за пів години...

Усі. Втікаймо!!!...*(Позбігаються на всі боки.)***Старий шляхтич.** Утікаймо! годі стриму!

Бо всі шляхи провадя впрост до Риму!

О, пренещасний ляцкий нарід наш!...

Пропав! лиш руку чортови подаш!!!

(Поважно пріч.)

ПЕРЕМІНА ПОДРІ.

Обширне подвірє оперед Дзвінчиної хати. — Одно велике вікно стоїть на роствір и показує світлицю яку IV. ділі. — По при хату, в затилю, провадить шлях через село під скалистий, на котрім замок видно. —

Ніч зорешлива и тиха.

Шеста бесіда.

На задні двері уходить Цора в світлицю. — Она несе каганець, брус, и кровавий ніж.

Цора. *(кладає каганець на вікно, и берєсь ніж острити)*

О, ноже! ноже!... нині ти сестру
И брата вже, брацков таки рукою
Зарізає!... Тож матбути притупивсь?
Я мушу наострити тя! наострити
Тя мушу! як той бреч тя наострити!
Бо твої ще роботі не кінець!
У пів ще не кінець

(Хоче острити, але з'упиняєсь.)

Га!... що у серци
Мені се ворухнулось? — Милосердє?
А вінжеж мав єго над біднов Цоров?
Над батьком моім добрим? — Батечку!...
Мій батечку єдиний!... Твоя Цора
Пімстить тя!... О!...

(Співає. — Коротка, жасна арія без слів.)

Сема бесіда.

Дзвінка, коротку дубельтівку и порошницю на руці, одну золоту на одну срібну кульку и тарели, каганець у праві руці, уходить на задні двері. — Та що перше.

Дзвінка. *(кладає каганець и таріль на вікно)*

Тобі ще можеться співати, Цоро?
О.... а мені так тяженько на серци,
Що розпукаєсь!

Цора. Як ошукані!

Зневажені! нещасні! від усіх
Понехані! осміяні!

Дзвінка. За сміх той

Загіне

(Набиває швидко обома кулями дубельтівку.)

А цілить буду, цілить, щоб єго
То серце, то лукаве, в тисяч кроть
Розсіпалось кавалків!!!

Цора. *(затикає їй ніж за пояс).*

А про всяке
Отсей тобі ще ніж! — Він гострий, Дзвінко!
Єго острила Цора!!!

Дзвінка.

Думає,

Що серце наше — то та пташка в лісі,
 Що в ню стрілець стріля оттак собі,
 Аби єму стрілялося, и око
 Училося міри? — О, то серце наше
 Зневажене — то змий, що в шпонах му
 Той тигрис веться як той заячик
 Манесенький! — — Вже йдеш? — Ходи! ходи,
 Мисливче ти сердечний! — попробуєм,
 Хто стрільчити з обох нас лучше вміє!
 Погибиль буде жать, хто зраду сіє!!!

(Цора и Дзвінка замикають швидко вікно, гася каганці
 и даються в зад.)

Осьма бесіда.

Олекса, вітак ті що перше.

Олекса. Вже загасила? — Так як мою душу!
 Нещасну мою! — Але отвори
 Та дай нічліг!

(Пукає топором у вікно.)

Яж предсеж го собі
 У перед заплатив? — и думаю —
 Що гойно! — бо и чорт ти за нічліг
 И брата и сестру би не зарізав?

(Пукає.)

Тож отвори, ти кажу! — А коли
 И сей бариш тобі ще за малий —
 То ще и свою душу ти довержу!
 А хоть и ржава трохи від брацкої
 Крови... тото нічо не вадить, душкo!
 У потемку не видко! — Отвориж!

(Пукає.)

Не хочеш? — Шклож не серце...

(Бє топором у вікно так сильно, що всі шибви виски-
 наються. — На се падуть два набoї.)

Та аж дві?

И одної доста було...

(Тримаєсь однов руков за вікно а другов за серце, по-
 тикаєсь, и паде в поперек о перед вікна.)

Твердо стелиш!!!

Цора. *(у вікні)*

Бй! у сестри ся не виберенчає!
 Бо се тобі сестра! ще й рідна, Довбуш!
 Тота, що тої ночі вам пропала,
 Коли вітця устеклий лях спалив ти,
 А твоя мати, з горя божевільна,
 У замок бігла. — Хочеш більше знати —
 То в Зої запитаєшся, у пеклі,
 Кудя сегодне рано заgrimіла,
 Напившись невмівки зварку такого,
 Як Штефана поїла. — Ха ха ха!...
 Але дивніще диво від отрою —
 Що... брат з сестрою!!! — Ха ха ха! ха ха!...

Олекса. О, сили небесні!...

Цора.

Ба! — Небесних?

Ти Тіфона благай! він допомагає!

Дзвінка. *(наскакує з ножем)*

Він допомагає...

*(Тягне Цору за кіски у світлицю, де обі з лоскотом
 д'земли падуть.)*

Цора. Що ти дієш?!!! — голов...

Ми відтинаєш?! — голов...

(Харчучи.)

Ніж!!! — о! — ніж....

Дзвінка. Ти добре наострила...

Девята бесіда.

Джівірі і гуцули з мушницями. — Ті що перше.

Джівірі. *(ще за подрев)*

Де він, де...

(Виступає.)

Олекса. В сестри на вечерниці, братчику!

Але се диво давне вже! — Дивись —
 Нове...

Дзвінка. *(безумна і розхристана, вибігає с хати, у руці
 кровавий ніж)*

Що каже божевільна циганка? — Довбуш мій
 брат? — Я се собі давно думала! Бо у красних жі-

нок хороші братя бувають, а у хороших братів красні сестри.

(*Регочесь.*)

Як то лиш? — Зараз...

(*Співає.*)

Гой на Івана, гой на Купала
Дві срібні кулі дівча зливало,
Тай слізеньками личко вмивало!
У чиїж груди ті кулі будить —

(*Говорить.*)

И так далі. — Се є пісня про того хорошого Джоголю, що го красна Паладійка застрілила. Але я ю забула! — пріч — пріч забула! — Бо люде говоря, що я старого Штефана з світа спасла, а се не правда, бо я его лиш строїла! — Пів лижки, циганко? — — Я сиплю цілу, аби не було за мало! — — Що ти кажеш, Штефаночку? — у сердца стинає?

(*Регім.*)

Абож я винна, що та космацка сіль така люта? — Як то лиш?

(*Співає.*)

Гой на Івана, гой на Купала
Дівча о в північ зіля копало,
В північ копало, в північ варило,
А до схід сонця —

(*Говорить.*)

Що до схід сонця? — — По всему було — тай Годі!

(*Регім.*)

Що ти кажеш, Лесю? — Аби ю и на очи не видів? — Она упириця, любчику, и нас усіх колись ще підотне, каже твоя мати та в одно плаче... так!... Але на добраніч вам, гості любі! — Бо я мушу ще до тої красної княгині у замок, на віщо она в одно каже, що я в ню вдалась? — — Добраніч, Олексіку мій золотий! добраніч! добраніч! А як стара тя питатиме, деь був — а ти кажи, щось точив твій топірчик у циган! — Чуєш? — топірчик точив у циган! — Добраніч! Добраніч!

(*Пріч до замку.*)

Десята бесіда.

(Ті що лишились.)

Олекса. (до Джіміра, котрий зараз с приходу коло него припав був, и его, припертого `о коліна, на руках тримає.)

Не жаснож Бог карає? — О! О! О!...
Але ти кличеш, брате мій кровавий,
О перед Прабога престів... иду!
Иду, Иванчику! — Тож будь здоров ми,
Мій щирий Марку!... та и ви усі,
О, братя гуцули!... здорові будьте!...

(Усі закривають собі очі.)

А не тужить за мнов!... бо я — я сам
Ті свої пренещасні доли винен!
Бо чоловік нехай не думаєсь
Буть вищим, лучшим брата нищого!
Нехай с пристрастями брата того
Собі він подуфало не жартує,
Бо він и сам пристрастний чоловік лиш!...
Для тогож кайтесь лиш по мені, братя
А не тужить!... й про віщо? — Дар найкращий
Небесного отця: ті струни ангелські
Гармонії святої вічної
Пірвав я сам здуфало тов руков
Желізноїв нарову... Чож мені
У світі більше й жить?... нема чого вже!
Для того смерти жду я так як спаса!
Як мира ангеля!... Прийди!...

Джімір.

Олексо!...

Олекса. А сей топір... О, на его, мій друже!

О, на ти го, та утопи го, де
Найгібше плесо Черемшу, аби
Якого другого там Довбуша
Не покортіло ще, за громовов
Сягнути зброев!... Громова оріжь
Богам лиш, а не людем, що в їх жилах
Ще людзка грає кров, що в їх грудех
Ще людзке серце побиваєсь!...

(Обзирає топір и примовляє до него.)

Мати

Мені тя не хотіла поручить,
Хоть як ю ні молив та ні благав я!...
Не! не хотіла!... доки аж, зухвал я,

Тя ієлов їй не вирвав! — Думав, що
Довбущукови все є можна! все!
Не довелося того!... тож прости мя!
Прости, святий, прости!...

(Цілює топір з обох боків и подає Джімірови.)

А й ти, о, Боже...

Не гнівай ся на віки!...

(З неба паде велика прекрасна зірниця.)

О, дивись!

Яка прекрасна... зоря там... паде!...

(Умирає. — Хвиля. — Гуцули гася лушниці. — Джімір кладе тіло легонько д'земли а сам устас.)

Джімір. Упала!... и лежить, кровавою
Прикметою усім тим, що они
Світ повен ворогів се побороли,
А лиш одним-одного не з'уміли:
Жасного того ворога нарову!...

(Хвиля.)

О, калфо мй!...
Найліпший, найгодніщий з гуцулів!...
Дях трепетавсь, де чув имя твоє!...
Князі великодушність твою чтили!...
Всі бідні звали ангелом тебе!...
Всі кривдні своїм батьком, мстителем!...
Ми дякуем тобі найкраще: волю!...
Тя чтивше — буде внук не наслаждатись!
У богатирских піснях піти тя!...
А ти... лежиш тут... прах... кровава жертва
Всечоловіческого праврага:
Нарову! — Хиб оден — а корабель —
Та окедну слава — вже й лежить
На смертнім березі в розвалищах!...

(Хвиля.)

Да все одно!
Хоть світлість божу сонця світлого
Погана, чорна, вража, темна хмара
На час якийсь заслонить туманами:
То світло всігди світлом! — А лежиш
Ти тут, во жертву тух предвічних сил,
Що вни огнем закони свої пишуть,
И громами заповідають в світ:
То честне, добре, що бажав еси —
То красне, то величне, що творив —

Ме жити, ме тривать во віки вічні!
Зле гине лиш! а добре воскресє!
У грозах грому Бог ся усміхає!
Здойміть го!!!

*(Гуцули підіймають тіло на топірцях д'горі. — Замок
палає и летить з гуком у хмари. Завіса паде).*

Спростованє значнійших похибок.

стор.	ряд.		має бути:	замість:
5	11	з гори	Цара	Зора
5	12	"	Зоя	Цоя
6	15	"	мечами орють	мчами орють
6	16	"	Вара	Бара
7	11	"	котюго	кутюго
10	2	з долу	Аби	Абу
11	3	з гори	ключи	ключу
14	18	"	лютував	лютивав
26	22	з долу	дни	дии
31	11	з гори	Цілісіньку	Цілісініньку
32	2	"	Тиж любиш	Тижи люиш
32			вірш: <i>Святих твоїх тих кісточок шукать</i>	п. в.: <i>О, пренещастний старче, в сім гробу.</i>
34	9	з долу	железна піч	піч
35	1	"	Ладо-купало	Лацо-Купало
37	12	з гори	одної	одні
39	15	"	ляцкій	лайкий
39	19	з долу	А тутже є	А тутже
44	15	"	говорить	готорить
45	12	з гори	у гостину	и гостину
46	19	з долу	Олекса	Олеса
47	12	з гори	Топя	Топа
48	4	"	ішатись	мшатись
49	24	з долу	доки	кдои
50	8	з гори	креси	хреси
53	18	з долу	убійниці	убіяниці
55	8	з гори	По через гріб лиш наш	По через гріб наш
61	8	"	Вартоломія	Ватроломія
61	18	"	Вартоломія	Вартололомія
66	20	з долу	скарб	скорб
68	18	з гори	додати: Лагадин	
68	20	"	" Олекса	
71	12	"	вітак	вітік
72	14	з долу	Обезсеблений	Обезсеблений
74	11	"	Розбігаються	Позбігаються
74	3	"	як у IV. ділі	яку IV. ділі
75	19	"	на тарели	н тарели
80	1	з гори	силов	ислов
80	19	"	калфо мій	калфо мй
80	5	з долу	тих	тух.

B-3219

B 3.219